Specimen historico-juridicum inaugurale de remotione officialium ministerii publici secundum art. XII legis de re judiciali

SPECIMEN HISTORICO-JURIDICUM INAUGURALE

DE

REMOTIONE OFFICIALIUM MINISTERII PUBLICI

SECUNDUM ART. XII LEGIS DE RE JUDICIALI

QUOD

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

BERNARDI TER HAAR,

THEOL. DOCT. ET PROF. ORDIN.,

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

NOBILISSIMAEQUE FACULTATIS JURIDICAE DECRETO,

Pro Gradu Doctoratus

SUMMISQUE IN

JURE ROMANO ATQUE HODIERNO HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT

GUILIELMUS ARCHIBALDUS VAN DEN WALL BAKE,

E pago Genderingen.

A. D. XXIX M. JUNII MDCCCLIX, HORA II.

Trajecti ad Rhenum,

APUD J. DE KRUYFF.

MDCCCLIX.

AAN

MIJNE DIERBARE OUDERS

WORDT DIT

AKADEMISCH PROEFSCHRIFT

ALS EEN

BEWIJS VAN HARTELIJKE LIEFDE

EN

INNIGE DANKBAARHEID

OPGEDRAGEN.

VOORREDE.

Bij het naderen van 't einde mijner studiejaren scheen het mij gepast toe de Hoogeschool te verlaten met het verdedigen eener Dissertatie, en alzoo de vroeger algemeene, thans, helaas! door Juristen maar al te zeer verwaarloosde gewoonte te volgen; en te eerder besloot ik daartoe, omdat er voor mij volstrekt geene redenen bestonden om mijne Academische studiën te verhaasten.

Mijn geachte Promotor Mr. G. W. VREEDE, *vestigde mijne aandacht op het laatste gedeelte van Art.* 12 *der Wet op de Regterlijke Organisatie omtrent de afzetbaarheid der Ambtenaren van het openbaar Ministerie. De behandeling van deze wetsbepaling lachte mij zeer toe én omdat de Organisatie der Regterlijke magt aan de orde van den dag is én omdat het onderwerp in verband staat met mijn geliefkoosd studievak, de strafvordering namelijk.*

Over het gebruiken der moedertaal (waartoe mij door H. H. Curatoren de vergunning is verleend, voor welke ik Hun Ed. groot Achtb. mijnen dank aanbied) heb ik mij wel niet te verontschuldigen; immers, daar de

kwestie in het nieuwe regt te huis behoort, is de Latijnsche taal van zelve minder geschikt voor hare uiteenzetting; maar des te meer heb ik noodig de toegevendheid mijner lezers (si qui erunt) *in te roepen voor mijn geschrift: ik herinner hun wat mijn hooggewaardeerde Leermeester, wijlen* Mr. J. VAN HALL, *plagt te zeggen, dat het doel van eene Dissertatie meer is het bewijs te leveren, hoe men den tijd, aan de Hoogeschool doorgebragt, heeft besteed en zich de gelegenheid tot het opzamelen van kennis heeft ten nutte gemaakt, dan de wetenschap te baten of vooruit te zetten.*

Het is eene behoefte van mijn hart mijnen Promotor den dank te brengen, die hem toekomt, niet alleen voor de veelzijdige hulp, die hij mij bij het bewerken dezer Dissertatie heeft willen verleenen, maar in het bijzonder voor al het goede, dat ik gedurende mijnen geheelen Academietijd van hem heb mogen ondervinden en ontvangen; de herdenking daaraan zal nooit bij mij worden uitgewischt.

Ook aan mijne overige Leeraren betuig ik mijne opregte erkentelijkheid.

De nagedachtenis aan den voortreffelijken VAN HALL, *is, gelijk bij zoo velen, ook bij mij geëerd en gezegend.*

En nu nog een hartelijk VAART WEL! *aan U, Academiebroeders; sit vobis vita felix!*

Utrecht, 29 *Junij* 1859,

W. A. VAN DEN WALL BAKE.

INLEIDING.

§ 1. Eene der belangrijkste instellingen tot handhaving van regt en orde in de Maatschappij, is voorzeker het Openbaar Ministerie. Zij is daarom bezwaarlijk te ontberen, dewijl de Regters van de zaken geen kennis nemen, noch daarin oordeel vellen, voor dat die door iemand bij hen zijn aanhangig gemaakt, en zij zich anders lijdelijk moeten houden (1).

In Burgerlijke zaken nu geschiedt zulks door de belanghebbende partij, maar in Strafzaken zou dit dikwerf zeer gevaarlijk zijn, want niet zelden zou men aanklagen uit wrok of baatzucht, of door andere onedele drijfveêren aangespoord. Daarenboven kunnen zulke aanklagten geene waarborgen van onpartijdigheid aanbieden. Verder, is het vervolgen van misdrijven voor bijzondere personen zeer bezwarend: men moet groote kosten maken om de feiten te bewijzen, dat niet altijd gelukt; men staat bloot aan vervolging wegens laster, met verwijzing in de kosten, of wel, in tegenovergesteld geval, aan de wraak der veroordeelden (2). Zoo zoude dan veelal de strafvordering nagelaten worden, tenzij uit meer dan gewone

(1) Zie J. D. Meijer, Leerstellingen van de Regterlijke Magt.

(2) Zie Merlin, Répertoire de Jurisprudence i. v. Ministère public.

vaderlandsliefde en eene zucht voor het algemeen welzijn, die de belangen der Maatschappij gelijk stelt met, of zelfs voortrekt aan eigene. Daar zulk een publieke geest te vaak ontbreekt, zoude men aan de ingezetenen de strafvordering niet kunnen overlaten dan met vrees voor straffeloosheid (1).

Zelfs in Groot-Britannië, waar zoo veel *public spirit* de gemoederen bezielt, klaagt men over onveiligheid, immers over gebrek aan vervolging van een groot aantal misdrijven, zoodat in den loop der laatste jaren ook dáár vele stemmen de instelling van een Openbaar Ministerie, *Public prosecutor*, hebben geeischt. Zie Ontwerp van Wet, 14 Febr. 1854: Voordragt van PHILLIMORE en HUME, 20 Febr. 1855: MITTERMAIER, Archiv d. Criminal Rechts, 1855, p. 205—210. Deze straffeloosheid toch kan niet krachtiger dan door eene regelmatig werkende en waakzame Overheid worden voorkomen. Het Openbaar Ministerie is onmiskenbaar meer geschikt tot het opsporen van strafbare handelingen, het heeft meer bevoegdheid tot onderzoek, het kan de gewapende magt inroepen (2), het kan den verdachten persoon op heeterdaad doen vatten (3), het kan huis- en papieronderzoeking bewerkstelligen, mits vergezeld van eenen Kantonregter (4), het heeft eene reeks van Ambtenaren tot zijne dienst, zooals Kantonregters, Burgemeesters, Commissarissen van Politie, Marechaussés, Bosch- en Veldwachters, in het kort, al zulke Hulpofficieren, welker

---

(1) Zie J. D. Meijer, Esprit, origine et progrès des Institutions judiciaires, tom. 5, pag. 280.

(2) Zie Art. 26, Wetboek van Strafvordering.

(3) Artt. 43 en 53, Wetboek van Strafvordering.

(4) Artt. 41 en 45, Wetboek van Strafvordering.

aantal in den laatsten tijd aanmerkelijk toegenomen is (1); en eindelijk behoeft het uit eigen middelen geene kosten te maken. Het is daarom te regt, dat men, zoowel bij ons als in Frankrijk, de ingezetenen van den last van zoodanige vervolging ontheven heeft (2), hun overigens toelatende zich in het geding te voegen, hetgeen hier te lande tot een gering bedrag en tot de Politiezaken (enkele en correctioneele) is beperkt (3), terwijl in Frankrijk de beleedigde partij niet belet wordt het regtsgeding bij den Correctionneelen en Politieregter aanhangig te maken door een exploit van dagvaarding (4). Ook in Burgerlijke zaken is het Openbaar Ministerie niet nutteloos; het neemt de belangen waar van den Staat, van het Gewest en de Gemeente, van de vrouwen, minderjarigen, onder Curateele gestelden en afwezigen, en verder van de openbare stichtingen, in één woord van allen, die zich niet verdedigen kunnen (5); voorts neemt het in deze Burgerlijke zaken conclusien (6), ziet toe op de nakoming van de vormen der regtspleging in het belang der openbare orde (7) en komt in hooger beroep van die vonnissen, welke het meent daarmede in strijd te zijn (8). Ook geeft de

(1) Zie Koninklijk Besluit van 20 December 1850, Staatsblad N°. 71, en van 30 Februarij 1845, Staatsblad N°. 8: Stbl. 1857, N°. 1, Besluit van 1 Januarij 1857.

(2) Zie Art. 1, Wetboek van Strafvordering: Art. 1, Code d'Instruction Criminelle.

(3) Zie Art 231, Wetboek van Strafvordering.

(4) Zie Art. 182, Code d'Instruction Criminelle.

(5) Zie Artt. 141, 489 en 519, Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering.

(6) Zie Art. 324, Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering.

(7) Zie Art. 418, Burgerlijke Regtsvordering.

(8) Zie Art. 4, Wet op de Regterlijke Organisatie.

tegenwoordigheid van het Openbaar Ministerie op de teregtzitting en de vereischte mededeeling van stukken, in de gevallen, bij de Wet bepaald, aan die ambtenaren onwillekeurig de gelegenheid om, zoo zij sporen van misdrijf in deze of gene burgerlijke of handelszaken mogten ontdekken, in het belang der strafvordering werkzaam te zijn (1). Aan het hoofd van het Openbaar Ministerie staan, ieder voor zoo ver hem betreft, de Procureur-Generaal en Advocaten-Generaal bij den Hoogen Raad; voorts die bij de Provinciale Geregtshoven, en, onder hun toezigt, de Officieren van Justitie en hunne Substituten bij de Arrondissements-regtbanken, de Commissarissen van Politie en Burgemeesters bij de Kantongeregten (2). Over de onderlinge betrekking van al die hoogere en lagere Ambtenaren zal hierna worden gesproken. Zie overigens de Circulaire van den Minister v. Justitie, 25 September 1838.

§ 2. Het zoude te ver leiden in bijzonderheden na te gaan, in hoeverre reeds bij de volken der Oudheid al dan niet sporen van eene instelling, aan het hedendaagsch Openbaar Ministerie gelijk, voorkomen. Uit eene vlugtige beschouwing der regtspleging in de Romeinsche Republiek schijnt men veilig te mogen besluiten, dat, schoon er enkele Overheidspersonen waren, meer bepaald tot de beteugeling van sommige misdaden benoemd, die bijzondere taak, in verband met de algemeen heerschende beginselen en vormen van het accusatorisch geding, nog al te veel van

---

(1) Zie Artt. 193 en 322, Burgerlijke Regtsvordering: 323, Burg. Wetboek, en 768, Wetboek van Koophandel.

(2) Zie Art. 3, Wet op de Regterlijke Organisatie.

de tegenwoordige bestemming van het Openbaar Ministerie verschilde (1); want elk burger kon aanklagen, vervolgen en de beschuldiging doorzetten: — een stelsel, gepaard met al de nadeelen, die wij hierboven hebben aangewezen; immers daar waren niet velen, die, zoo zij er geen belang bij hadden, strafbare handelingen vervolgden: zelfs was dit stelsel gevaarlijk, omdat daardoor als het ware aan ieder de bevoegdheid van een lid van het Openbaar Ministerie en van een onderzoekenden regter werd toegekend. Zulk eene regtspleging kon alleen met het behoud van goede, reine zeden bestaan en moest, wanneer deze ondergingen, vervallen. Inderdaad werd al spoedig, terwijl men de aanklagt van gewone misdrijven bemoeijelijkte (2), na de stichting van het Keizerrijk, de aangifte van staatsmisdaden beloond; men liet daartoe zelfs slaven en eerloozen toe (3). Dit misbruik ontstond uit de heersch- en hebzucht, zoo al niet uit de vrees of de achterdocht der Keizers. Het beloonen van aangiften hield onder TRAJANUS op, en hiermede verminderden de vervolgingen. Sedert werd eene ambtshalve strafvordering ingevoerd; zelfs verbood CONSTANTIJN aan bijzondere personen om als vervolgers op te treden: dit kan als een der eerste sporen van het Openbaar Ministerie worden aangemerkt.

Een nieuw Ambtenaar, onder den titel van *Praefectus Urbi*, werd belast met den geheelen regtsdwang in

---

(1) Zie Ram, Dissertatio de Ministerio Publico, pag. 34, Utrecht 1840, en Hora Siccama, de Ministerio Publico, Utrecht 1826.

(2) Zie Lex 10 D. De gradibus.

(3) Zie Lex 7 en 8 D. ad legem Iuliam majestatis: Lex 30 C. De iis qui accusare non possunt.

Italië (1) en had tot zijne dienst een *Vicarius*, *Instrumentarius* en *Commentarienses*; deze laatsten waren belast met het bewaren der gevangenis. Onder den gemelden Magistraat stond de *Praefectus Vigilum* (2), wien de ligtere strafzaken waren opgedragen: in de Wingewesten werd het regt gesproken door de *Praesides*; deze hadden onder andere de taak misdaden te vervolgen (3): ook hadden de Hoofden der Plaatselijke Besturen, *Defensores* genaamd, en de Bisschoppen zekere regtsmagt (4): bovendien bestond er een Ambtenaar, onder den titel van *Advocatus Fisci*, om de belangen der Schatkist waar te nemen en de misdrijven, waartegen boete of verbeurdverklaring van goederen bedreigd was, te vervolgen. Men kan dus wel niet zeggen, dat de Romeinen een eigentlijk Openbaar Ministerie gehad hebben, maar in 't laatste tijdperk van hunne heerschappij treffen wij toch het een en ander aan, dat daarmede eenigzins overeenkomt.

§ 3. Wat het Germaansche tijdperk aangaat, onder welke benaming wij de eeuwen begrijpen, die tot aan de opkomst der Gemeenten in Duitschland, waartoe ook Nederland als leenroerig behoorde, verloopen zijn, ook hierin is de kiem van een Openbaar Ministerie bezwaarlijk en eerst laat te ontdekken. De aanklagt wegens misdrijven geschiedde door ieder vrij man, doorgaans door de beleedigde partij of door de magen van den verslagene; ambtshalve vervolging was onbekend; zij werd

---

(1) Zie Lex 1 D. De officio Praefecti urbi.

(2) Zie Lex 3 en 4 D. De officio Praefecti Vigilum.

(3) Zie Lex 13 D. De officio Praesidis.

(4) Zie Lex 13 C. De Episcopali audientia.

belet door de Germaansche vrijheidszucht en door den pligt der bloedverwanten om wraak te nemen, welke ten tijde van KAREL DEN GROOTE nog ongekrenkt bestond (1). De straffen waren doorgaans geldboeten, deels als schadevergoeding (*weergeld*, *werigild of widrigeldum*) aan de beleedigde partij of aan dezer nabestaanden verschuldigd, deels, ter zake van een door het misdrijf gepleegde vredebreuk, in 's Vorsten schatkist te storten (*fredum*). Over elk min of meer uitgestrekt gebied, *gouw*, *gau* genaamd, voerde een plaatsbekleeder van den Vorst, de *Graaf*, het hoogste bewind; hij had zoowel wat wij tegenwoordig zouden bestempelen met den naam van administratief gezag, als ook het krijgsbevel en de regterlijke magt: onder hem stonden de *Vice-Comites* (*Viguiers*), *Centenarii* en *Decani*. De Graafgedingen waren de regtbanken, door welke de zwaarste misdaden werden beregt (*causae maiores*) (2). Die onderscheidene regtspraak blijkt uit het Capitulare van KAREL DEN GROOTE A. 812: »Ut nullus homo in placito Centenarii usque ad mortem neque ad libertatem amittendam vel ad res reddendas vel mancipia iudicetur, sed ista in praesentia Comitis iudicentur." Het verschil van groote en kleine zaken heeft zich eigentlijk tot den tegenwoordigen tijd gehandhaafd onder de benamingen van *grand et petit crimi-*

---

(1) Zie Tacitus, Germania, Cap. 21: „suscipere tam inimicitias seu patris seu propinqui quam amicitias necesse est."

(2) Zie van de Spiegel, De hooge Graafelijke vierschaar in Zeeland, in de Werken van het Zeeuwsche Genootschap. Blijkens het Opstel, getiteld: Darstellung der in dem Herzogthume *Bremen* besondern und abweichenden Jurisdictionen (Zeitschrift des Historischen Vereins für Nieder-Sachsen, 1856), hebben zich in dat gedeelte van het Noordedelijke Duitschland tot op den nieuwsten tijd, het *Gräfengericht* en het *Landgräfding* staande gehouden.

minel, crimes felonies and misdemeanors, breuken klein ende groot, hooge en lage, groot en klein der misdaden, zware stukken, atroce, groote of grove delicten, excessen, enorme feiten, lijfstraf, geldstraf, boetstraffelijk, peinliches — civil strafgericht crimineel en correctioneel (1). De algemeene Landdagen, waar, volgens het berigt van TACITUS, *Germania*, cap. 12: »Licet apud concilium accusare quoque et discrimen capitis intendere" de halszaken aangebragt werden, waren hoe lang zoo meer in onbruik geraakt, schoon in ons Vaderland, met name in het Oostelijk gedeelte en ten platten Lande, bij gemis van een aanblijvend Provinciaal Geregtshof, de vormen der voormalige Crimineele regtspleging in de zoogenaamde *Heijmalen* en de *Landgerigten*, veel langer, zelfs zeer laat zijn overgebleven. Dat bepaald op die Heijmalen halszaken werden behandeld, bevestigt de Overijsselsche regtsgeleerde MELCHIOR WINHOFF op pag. 251 van het Landregt van Averissel, waar men leest: »Niemand en sal den anderen wopen aver roepen und »laden met eenen swerde then hogestenn gerighte dat »en sy umme doetslag klachbar wonden roef unnde »umme brandt unnde umme weldige saken die aan »ein lijf gaen." Onverminderd deze Land- of Volksgerigten, was de ambtshalve regtsvordering tot verhaal der aan den Vorst verbeurde breuken in stand gebleven, onder de regering der Merovingische Koningen ingevoerd, blijkens een Decreet van Koning CHILDEBERT, waar men onder anderen het volgende vindt: »Ita bannivimus ut unusquisque iudex criminosum latronem ut audierit ad casam suam ambulet et ipsum ligare faciat ita ut si francus sit ad nostram praesentiam dirigat et si debilior persona fuerit, in loco pendatur (2)."

---

(1) Zie Boel, Amstelredamsch Privilegie en Poorterregt, p. 64

(2) Ram, l. l. p. 129.

Bovendien bestond er eene regtspraak door iederen vrijen Germaan uitgeoefend over zijne onderhoorigen en huisgenooten; deze strekte zich uit tot diegenen, die op zijn land woonden en onder zijne bescherming leefden: daaronder behoorden ook diegenen, die beloofd hadden hem te volgen in den strijd; deze noemde men *Fideles* of *Vassi*; zij stonden niet meer onder den Graaf, maar onder hunnen Heer, *Senior* genaamd; deze trad voor hen in het gerigt, wanneer hunne regten tegen anderen moesten gewaard worden (1): vooral de Koning had zulke getrouwen. Uit deze verbindtenis ontstond allengs het Leenstelsel, dat langzamerhand een groot deel van Europa doordrong. De Senior sprak regt met behulp van Leenmannen of Pairs (*Standgenooten*, *evenknien*); hij was gehouden het oordeel ten uitvoer te leggen der Pairs, welke hij bijeen had geroepen en wier werkzaamheden hij, zonder echter zelf aan het eigentlijk vonnis deel te nemen, leidde. Wat de dikwijls in die dagen vermelde *Sagibarones* waren, is onzeker; velen houden hen voor oordeelaars, anderen voor deskundigen: even onzeker is de bevoegdheid der *Sajo's*. MERLIN (2) houdt hen voor Ambtenaren van het Openbaar Ministerie; met hem stemmen SCHENK (3) en ROBILLARD (4) in; daarentegen zien ORTOLAN en LE DEAU (5), MITTERMAIER (6) en BIRNBAUM (7) in hen eene soort van Deurwaarders. De zaak werd voor

(1) Zie Meijer, l. l. t. 2, pag. 394.

(2) Zie Répertoire de Jurisprudence, i. v. Ministère Public.

(3) Traité du Ministère Public.

(4) Considérations sur l'Institution du Ministère Public.

(5) Traité du Ministère Public.

(6) Deutsches Strafverfahren.

(7) Bibliothèque du Jurisconsulte.

het gerigt aanhangig gemaakt door *admallitio* of *daging*, bij-niet verschijning van den Gedaagde, door den Eischer tot driemaal toe te herhalen. Zoo men na dien tijd weg bleef, werden de goederen in beslag genomen en na jaar en dag verbeurd verklaard. De bewijzen, welke men in dien tijd gebruikte, waren 1. de getuigenissen, 2. de conjuratores en 3. de Godsoordeelen (1), van welke het geregtelijk tweegevecht het langst bestaan bleef. Hetgeen verder in het regtswezen is veranderd, tot aan de vestiging der Gemeenten, is duister: van dien tijd af begint er meer licht door te breken.

§ 4. In de 12de eeuw ontstonden deze Gemeenten, door dat de Lijfeigenen, verbitterd over de mishandeling hunner Heeren, en dezer geldelijke ongelegenheid, door de Kruistogten bevorderd, bespeurende, terwijl zij zelve door den handel bloeiden, zich eerst met geweld vrij maakten, en vervolgens den opstand door vorstelijke, meest voor geld verkregene goedkeuring wisten te wettigen (2). Dat verdrukking doorgaans de reden van den opstand was, blijkt uit onderscheidene Charters (3),

---

(1) Nederlandsche voorbeelden van Godsoordeelen zijn nog onlangs medegedeeld door den heer P. C. Molhuijsen in Nijhoff's Bijdragen tot de Vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde, 1858, bz. 159—174. De vuurproef en de geregtelijke tweekamp. — Het uitvoerig werk voor het oud-Hollandsch kampregt van C. van Alkemade is in 1740 door Mr. P. van der Schelling te Rotterdam uitgegeven. — Een voorbeeld van een beroep op een geregtelijken kamp in Engeland, nog den 17 Nov. 1817, vindt men aangehaald bij Meijer, Institutions judiciaires, tom. 2, pag. 258.

(2) Zie Henrion de Pansey, De l'autorité iudiciaire, pag. 13. Zie Meijer, l. l. tom. 2, pag. 373.

(3) Zie van Hees van Berkel, Over het stelsel der Gemeenten, pag. 41, Brussel 1835.

zoo als uit het Privilegie van Mantes, waar men leest: «pro nimia oppressione pauperum;" en uit dat van Soissons, waar gesproken wordt van «gravamina quae a dominis suis patiebantur." De eerste aldus erkende Gemeenten in Frankrijk waren *Noyon*, *Laon*, en *Beauvais*; de tweede dezer plaatsen omtrent het jaar 1110 (1).

De Gemeenten verwierven bij hare vestiging verscheidene regten, als: 1. de ontheffing van persoonlijke dienstbaarheid, 2. afkoop van belastingen, 3. regt van zelfverwering, 4. eigen wetten, 5. eigen regtspraak, 6. waarborgen eener goede regtspleging en zekerheid der straffen (2). Over de regtspraak der Gemeenten zegt BEAUMANOIR in de Coutumes de Beauvoisis: »Chacun qui est de commune, laquelle commune a justice, doit prendre droit par devant eux qui sont établis en ville pour y garder la justice." In Duitschland en Nederland ontstonden ook dergelijke Gemeenten, welke in vele opzigten op die in Frankrijk geleken; alleen hadden deze, vooral die van België en ons Vaderland, meer invloed gekregen door haren uitgebreiden handel.

Het regt werd in deze Gemeenten gesproken door *Schepenen*: hun aantal was verschillend: in Amsterdam, nog in het midden der 17. eeuw, zeven, ROOSEBOOM zegt in zijn Receuil van Keuren der stad Amsterdam: «Worden tot Amsterdam alle jaer, vijf dagen voor Ligtmis, gekozen bij de 36 Raden, 14 van de rijkste eerbaarste notabelste rekkelijkste en vreedelijkste poorteren der voorzegde stede, dewelke bij besloten missive aan Zijne

(1) Zie Henrion de Pansey ter zelfder plaatse.

(2) Zie Henrion de Pansey l. l. pag. 14: Raepsaet, vol. V p. 312, Oeuvres complètes: Kluit, IV deel, pag. 109, Historie der Hollandsche Staatsregering.

Excellentie als Stadhouder van Holland en Zeeland mitsgaders aan de Raden van Holland overgezonden worden om daeruit bij den voorzegden Stadhouder (indien hij present is) en de voorzegde Raden van Holland te zamen, of in absentie van den voorzegden Stadhouder bij de voorzegde Raden alleen gekozen te worden zeven Schepenen, welke zeven Schepenen, bij besloten missive aan den Schout dezer Stede overgezonden wezende, op Ligtmis bij denzelven Schout beëedigd worden om voor dit toekomende jaer als Schepenen te dienen (1)." Zij werden voorgezeten door een *Baljuw* of *Schout*, in Utrecht ten platten Lande *Maarschalk*, en in Gelderland *Ambtman* en *Rigter* genaamd. Deze ambtenaren vervulden zoowel de taak van het Openbaar Ministerie, als die van President. Over het onderscheid tusschen den Baljuw en den Schout zegt RAEPSAET, dat de Schout de Baljuw der Burgers (*Poort-Baljuw*) was, terwijl de Baljuw het Leenhof des Vorsten hield dat over Edelen oordeelde (2). Hij haalt hierbij aan de keur van Leiden, waarbij de vechters met straf worden bedreigd, de Edelen ter vervolging van den Burggraaf, de Onedelen van den Schout. Hiertegen kan worden aangevoerd, dat THYMEN BOEY onder de plaatsen, welke eenen Baljuw hadden, ook steden noemt, waar natuurlijk weinige of geene Edelen woonden: hij zegt namelijk: «De Graven zich ontslagen hebbende van de last om zelfs regt te vorderen hebben alle pijnlijke zaken uit hunne naam doen vervolgen door zekere personen, als hunne stedehouders, onder de onduitsche naam van Baljuw, of Duitsche als Ruaard en Drossaerd, die van 's Graven wege de

(1) Capit. 4, Art. 1.

(2) Zie Raepsaet, Oeuvres complètes, tom. V pag. 105.

aanklagt of eisch deden voor alle misdaden der ingezetenen van zeer vele landschappen en van vele steden en dorpen in Holland en Zeeland gelegen; als te weten met name van Baljuwen voor Rhijnland, Delfland, Woerden, Schiedam, Vlaardingen, Oudewater, Wateringen, Zuid-Holland, Poortvliet, Cappelle en Nieuwkerk enz. met den naam van Baljuw en Schout over Gouda, Rotterdam en 's Gravensande; met den naam van Drossaerd over Gorcom, 't land van Arkel, Heusden enz. (1)".

Waarschijnlijker vind ik hetgeen genoemde BOEIJ zegt, te weten, dat de Schout onder den Baljuw stond, van dezen Commissie ontving, over een kleiner grondgebied en over de Burgerlijke zaken gesteld was: wiens ambt hij voor 't overige aldus schetst: »De Schout was een persoon die in civile zaken de vierschaar bande en het gerigt bestierde, alwaar verschijnen moesten alle de buren om te doemen: dezelve wierden in de vroegste tijden gekozen door de buren, later door de Graven, uit welker naam zij in civile zaken het regt vorderden: en moest de Schout te regt zittende in de hand hebben een staf of roede om daarmede te kennen te geven, dat hij als Schout een civile vierschaar gebannen had, en vermits hij gemeenlijk de persoon was, die den eed afnam, wierd zulks van die staf of roede, die hij in de hand had, een gestaafde eed genaamd (2)."

Verder zegt dezelfde Regtsgeleerde over de Commissie van den Schout en hoe en van wien die verkregen werd, het volgende: »Een Schout alvorens tot de waar-

(1) Zie Thymen Boey, Woordentolk, op het woord Drossaerd.

(2) Zie Boey, op het woord Schout.

neming van zijn ambt te treden, moest van de Grafelijkheids-Baljuw hebben eene afzonderlijke Commissie, schoutenban, banbrief en ook wel eenvoudig ban genaamd, waarnaar hij zich als Schout ten opzigte van den Baljuw, die hem had aangesteld, moest gedragen, doordien dezelve doorgaans die aanstelling hadden: het geven van den ban schijnt afkomstig van zoodanige Hoofd-Officieren, die bij hunne Commissie als Hoofd-Officier ook de magt hadden om Schouten van de Grafelijkheid afhangende te mogen aanstellen en Commissie te geven (1)."

De Baljuwen hadden mede het regt van Schouten te ontslaan. Als voorbeeld hiervan kan dienen het Charter van Graaf WILLEM DEN III van 1327, waarbij den Baljuw van Amstelland bevolen werd de Schouten van Amsterdam en Muiden af te zetten, mits hun de op hun ambt geschoten penningen terug gevende. Uit dit Charter blijkt tevens, dat die bedieningen toen verkocht werden. Als overblijfsel van het aloude kiezen der Schouten door de Buren kan men noemen, het verkiezen nog te zijnen tijde door de Burgemeesters en Vroedschappen van ieder dorp in Waterland (2).

Langzamerhand echter maakten zich de Schouten, vooral die der steden, onafhankelijk van den Baljuw en trokken aan zich de Crimineele Justitie, zoo als blijkt uit het meergemeld werk van ROOSEBOOM, waar men leest: »De Schout van Amsterdam exerceerd Hooge en Lage Jurisdictie" en ook dat de Baljuw van Amstelland niemand buiten de Stad om eenige breuken mogt roepen (3).

---

(1) Zie Boey, op het woord Schoutenban.

(2) Zie Boel, Amstelredamsch Privilegie en Poorterregt, pag. 368.

(3) Zie Capit, 2. Art. 5.

Verder zegt ook BOEL in zijn zoo evengenoemd werk: »Item zoo zal onze Schout van onzer Stede voornoemd, die nu is of namaals wezen zal, altoos die breuken beregten klein en groot, hooge en lage, die binnen derzelver onzer Stede geschien zullen, zonder eenig toezeggen van Amstelland en van Waterland of van iemand anders van onzentwegen (1)".

In den regel werden de Baljuwen en Schouten aangesteld door de Vorsten, later, ten tijde der Republiek, door de Staten, zoo als men leest bij ROOSEBOOM: »De Schout van Amsterdam is Stedehouder der hoge overigheid en Grafelijkheid van Holland en krijgt Commissie van de Edelen en Steden uitmakende de Staten van Holland; doet ook eed in handen der wet van Amsterdam (2)".

Van het groot aantal Officieren van Justitie, onder verschillende benaming ten platten Lande aanwezig, kan men zich een denkbeeld vormen, wanneer men bij B. VOORDA leest, dat er in Holland over de 100 crimineele vierscharen waren. Die overvloed maakte, dat zij gewoonlijk slecht waren zamengesteld, zoo zelfs dat er meest geen Jurist in was, niet eens de Baljuw, die dikwijls bij een Advocaat raad moest vragen, zoo als in de zaak van JAN HARGE, waar de Baljuw van Calantsoog, MAARTEN MOOY, aan den Advocaat VAN TWUYVER niet alleen raad vroeg, maar door dien Regtsgeleerde uit Alkmaar zijne geheele taak liet waarnemen.

De appellen waren door de groote magt der Leenmannen in onbruik geraakt: men beschouwde ze als

(1) Zie Boel, pag. 64.

(2) Zie Capit. 2, Art. 1 en 2.

strijdig met de pligten van Vasallen, even als het procedeeren tegen den Leenheer. Er bestond echter een middel om tegen het oordeel der Regters op te komen, te weten het *fausseeren*, of verklaren, dat deze slecht geoordeeld had en laag en valsch was: dit geschiedde, voor dat de Heer of zijn plaatsvervanger het vonnis had uitgesproken. De Heer namelijk moest den oordeelaars bevelen hun gevoelen luid uit te spreken, om gelegenheid te geven ieder afzonderlijk te logenstraffen. Dit deed men, omdat men, na het door allen uitgebragt vonnis, tegen ieder zoude hebben moeten strijden, want het logenstraffen was eene beleediging, die alleen door bloed kon uitgedelgd worden, en die den aldus gesmade zoolang ongeschikt tot oordeelen maakte, tot dat hij van de blaam gezuiverd was (1). Indien hij, die gelogenstraft had, in den kamp verwinnaar bleef, was hij vrij; anders werd hij opgehangen. In lateren tijd kon men ook den Heer of diens Stedehouder logenstraffen en dan geschiedde het gevecht voor den Opper-Leenheer. LODEWIJK DE IX bepaalde, dat men bij de Koninklijke Regtbanken niet behoefde te kampen (2), maar dat men volgens de regtsmiddelen zoude geoordeeld worden. Sedert verklaarde PHILIPS DE SCHOONE, dat in oorlogstijd het tweegevecht niet geoorloofd was, en beperkte het, ten jare 1306, in vredestijd tot enkele gevallen.

Naderhand werd het vergund ook te appelleeren zonder iemand van valschheid te beschuldigen; dit noemde men *sans vilaine cause* (3). Ook kon men bij regts-

---

(1) Zie Henrion de Pansey, l. l., pag. 12.

(2) Zie Henrion de Pansey, pag. 19.

(3) Zie Beaumanoir, Coutumes de Beauvoisis, LXVII, p. 337.

weigering (*deni de justice*) appelleeren; dit was sedert PHILIPS AUGUSTUS in gebruik en bekwam den naam van *Appel de defaute de droit.* Dit hooger beroep had zijnen oorsprong in de meening, dat een der eerste leenpligten het regtspreken was; de regtsweigering kon niet slechts uit onwil, maar ook uit onmagt voortspruiten, door het gemis van standgenooten (que sa Cour n'était pas suffisamment garnie de Pairs): hetzij dat zij niet waren opgekomen, altijd ontbraken, of wel gewraakt waren. Dan bleven er twee middelen over: hetzij het oordeel aan den Leenheer op te dragen, of wel hem om aanvulling van het leenhof te verzoeken; het eerste was het meest gebruikelijk. De zaken, welke door den Koning beslist moesten worden, kwamen voor eenen Raad, welke den Vorst overal vergezelde, en hem ook in staatszaken ten dienste stond. Daarin hadden zoowel de Leenmannen van de Kroon, als die van de privaatdomeinen des Konings zitting. Deze vergadering noemde men *Parlement* en werd in het jaar 1302 voor immer te Parijs gevestigd (1). Ook de groote Leenmannen hadden zulke Parlementen, als de Hertog van Normandië te Rouaan of Caen, onder den naam van *Echiquier*, welks aanzijn reeds van den tijd van WILLEM DEN VEROVERAAR dagteekent (2).

Gelijke Hoven onderhielden andere Grooten elders: de Graaf van Toulouse en Languedoc te Toulouse, de Hertog van Aquitanië te Bordeaux, de Hertog van Bourgondië te Dyon, de Graaf van Vlaanderen te Douai, de Hertog van Bretagne te Rennes, de Koning van Navarre, tevens Prins van Béarn, te Pau, de Graaf

(1) Zie Henrion de Pansey, pag. 25.

(2) Zie Floquet, Histoire du Parlement de Normandie, I, pag. 7.

van Provence te Aix, de Hertog van Dauphiné te Grenoble, de Graaf van Franche-Comté te Dôle, de Hertog van Lotharingen te Metz en de Graaf van Elzas te Colmar. Kort na de vestiging van het Parlement te Parijs kwam het langzamerhand in gebruik, dat ook Geestelijken zitting hadden in de verschillende regterlijke collegiën. Eene reden hiervan was, dat de andere leden geene regtskennis bezaten en het regt, door de invoering der Romeinsche en Kanonieke wetten, meer ingewikkeld en eene voor het algemeen moeijelijk te verkrijgen wetenschap was geworden. De studie van de eerste begon in de 12 eeuw te Bologna en drong verder in Europa door; de Geestelijken waren eerst slechts Rapporteurs, later werkelijke Leden, tot dat ook leken zich op de regtsstudie begonnen toe te leggen. De Edelen en Pairs onttrokken zich allengs aan de regtspraak, omdat zij hunne minderheid gevoelden; van dien tijd af dagteekent het bestaan van aanblijvende regtscollegiën uit wetenschappelijke Regters zamengesteld. In Normandië heerschte de gewoonte om aan de tegenwoordige Advocaten raad te vragen voor het te vellen vonnis (1). Eerlang echter kwam eene nieuwe instelling te voorschijn; men begon sedert de 14 eeuw ambtenaren aan te stellen, bijzonder belast met het Openbaar Ministerie, bij het Parlement te Parijs onder den titel van *Advocaat-Generaal* en bij de andere Parlementen onder dien van *Advocaat-fiscaal*, behalve in Normandië, waar sedert 1463 een Procureur-Generaal bestond (2). Bij de mindere regtbanken trad zoodanige

(1) Zie Floquet, 1 deel, pag. 53.

(2) Zie Floquet, 1 deel, pag. 245.

ambtenaar op onder de benaming van *Advocaat des Konings*, welke titel in de eerste tijden ook aan dien bij het Parlement van Parijs werd gegeven, terwijl die van *Advocaat-Generaal* aan de gewone Advocaten werd toegekend. De eerste Advocaten des Konings waren JEAN LE BOSSU en JEAN PASTEUREAU. Er waren er altijd twee te gelijk, een Geestelijke voor de Burgerlijke en een leek voor de Strafzaken. Als de beroemdste van deze ambtenaren vermeldt men PIERRE DE CUGNIÈRES en PIERRE DE FORÊT. Eerst in 1587 bekwam ANTOINE SEGUIER den titel van *Advocaat-Generaal*: de waardigheid van *Procureur-Generaal* is van latere dagteekening. Deze instellingen bleven tot na 1789 bestaan. Ook in ons Vaderland werden Hoven opgerigt, maar later dan in Frankrijk en op het voorbeeld van dat Rijk: dit geschiedde eerst in de 15de eeuw, onder de regering der Bourgondische en Oostenrijksche Huizen. Er was een Hof in Holland, Gelderland, Friesland, Utrecht enz. Bij deze Hoven waren een Advocaat-fiscaal en een Procureur-Generaal werkzaam: die ambten werden in Holland ten jare 1624 vereenigd. BOEY zegt in zijn Woordentolk, dat de Advocaat-fiscaal met de Civiele, de Procureur-Generaal met de Criminele zaken belast was. In de Instructie voor deze beide ambtenaren van het jaar 1605 vindt men hunne onderlinge verhouding en hun gemeen overleg aldus aangewezen (wat ons de tegenwoordige beginselen van ondergeschiktheid der leden en ondeelbaarheid van het Openbaar Ministerie herinnert): 1. dat zij beiden belast zijn met het beschermen der regten, domeinen, jurisdictiën, hoogheid en autoriteit van den Lande; 2. dat de Advocaat-fiscaal geene zaken zal mogen aanleggen of informatiën inwinnen zonder verlof van

den Hove, zoo het de *Justitie*, van de Rekenkamer, zoo het de *Domeinen* geldt; 3. dat alle zaken op naam van den Procureur-Generaal zullen geschieden, die daartoe met den Advocaat-fiscaal zal raadplegen over iedere vervolging; 4. dat de Procureur-Generaal de requesten aan het Hof zal voorleggen, de provisiën vervolgen en deze doen exploiteren; dat hij voorts alle termijnen van regten zal waarnemen, de ordinaire verhooren van getuigen beleiden, den inventaris maken en verder alles doen, wat de Procureurs gewoon zijn te verrigten; 5. dat hij de bevelen van den Advocaat-fiscaal zal opvolgen; 6. dat hij zich niet uit den Haag mag verwijderen zonder verlof van den Hove en voorkennis van den Advocaat-fiscaal; 7. moet de Procureur-Generaal, zoo hij last krijgt tot vervolging, daarvan aan den Advocaat-fiscaal kennis geven en met hem te rade gaan, ten ware deze afwezig was en de zaak spoed vorderde, in welk geval hij aan dezen van den afloop moest kennis geven; 8. moet hij alle stukken aan den Advocaat-Fiscaal overhandigen; 9. indien den Advocaat-Fiscaal of Procureur-Generaal advies gevraagd wordt, zal de eerste het advies stellen, de tweede het doen grosseren, de eerste het teekenen, de laatste het verzenden; 10. moet de Procureur-Generaal minstens tweemaal 's weeks bij den Advocaat-Fiscaal gaan om hem te raadplegen over de aanhangige zaken; 11. moet hij aanteekening houden van alle termijnen van regten, welke in de Grafelijkheidszaken worden gehouden en dit aan den Advocaat-Fiscaal te allen tijde kunnen toonen; 12. moet hij toezigt op de gevangenissen houden. Het is naauwelijks noodig hierbij te voegen, dat zoowel de Advocaat-Fiscaal als de Procureur-Generaal moesten zijn Meester

in de Regten. In de genoemde Instructie voor den Hove van Holland van 20 Aug. 1531, welke door Keizer KAREL V is uitgevaardigd en behoudens enkele wijzigingen onder de Nederlandsche Republiek en tot op de Fransche Overheersching heeft voortgeduurd, wordt aan gemelde ambtenaren voorgeschreven: 1. dat zij zich niet uit 's Gravenhage mogten verwijderen, zonder vergunning van den President; 2. dat zij de geheimen van den Raad niet mogten openbaren; 3. dat zij geene bijzondere personen voor geld mogten dienen; 4. dat zij gratis de minvermogenden moesten bijstaan. Met beide voorgaande Instructiën komen die van den Hoogen Raad van 1582, de Ordonnantie van den stijl van procederen in het land van Brabant en Overmaze van 1607, alsmede de Instructie van den Raad van Vlaanderen van 1661 in de hoofdpunten overeen (1). De Procureur-Generaal was bij het instellen van eene strafvordering niet, gelijk andere aanklagers, aan zekere bezwaren onderhevig, in het belang der mogelijke onschuld opgelegd: men leest dienaangaande bij MERULA in zijne Praxis civilis: »Na onzen stijl is de Procureur-Generaal ongehouden den eed van calumnie te doen, want overmits hij in regten sustineert en beschut de zaken, die de Hooge Overheid aangaan, zoo moet hij om de Majesteit van die gene, voor wien hij ageert, met dezen eed niet bezwaard worden; daar wordt ook geen calumnie of onbetamelijke regtsvordering gepraesumeerd in den persoon van den Prins of die van zijnentwegen in het regt is getreden."

---

(1) Zie Plakaatkundig Woordenboek, op het woord Fiscaal, Amsterdam 1792.

Hetgeen hij verder van den Advocaat-Fiscaal zegt is zoo bespottelijk, dat men het wel bij een onkundigen en opgeblazen Fiscaal, zoo als dien, welken de Advocaat SIMON VAN MIDDELGEEST zoo deerlijk in de zaak van PIETER DE GROOT heeft ten toon gesteld, maar niet bij een man als MERULA zou zoeken; hij beweert namelijk op pag. 193: »Het officie van Advocaat-Fiscaal is van veel grooter waardigheid, aanzien en meerdere autoriteit dan van eenig ander Advocaat; zijnde tusschen hen zoo groot onderscheid als tusschen de Prins of Hooge Overheid en de gemeene luiden." De ongerijmdheid van deze bewering springt dadelijk in het oog, want 1. was de Advocaat-Fiscaal lang niet de Hooge Overheid, daar hij onder het Hof stond, welks leden door de Hooge Overheid (de Staten) werden benoemd; 2. was hij slechts tijdelijk aangesteld en keerde na zijn ontslag tot de rij der gewone Advocaten terug; 3. zal niemand zoo dwaas wezen de Advocaten tot gemeene luiden te willen verlagen. Wat hier van zijn moge, de magt der Hoven bleef niet zonder tegenspraak; het waren vooral de Steden die zich tegen die Collegiën verzetten, omdat de regeerders naijverig waren op iedere inbreuk op hun gezag: daarom hadden zij den Hoven in 1589 de kennisneming der staatsmisdaden ontnomen, als ook de beregting der belastingzaken, iets later, bij de Resolutie van 10 Sept. 1591, de strafgedingen, volgens de *extraordinaire* procedure behandeld. Een bewijs hiervan ziet men in ROOSEBOOM's meer aangehaald werk, Cap. 8, Art. 22, waar men leest: »Alle vonnissen in Criminele Zaken gewezen moeten effect sorteren zonder dat daervan bij partije mag worden gheprovoceerd, gheappelleerd en ghereformeerd in eeniger ma-

niere, tenzij de delinquanten in ordinaris proces ontfangen zijn."

Het is aan dien stelselmatigen naijver der Gemeenten op haar gezag toe te schrijven, dat men in Utrecht nog ten tijde der Republiek eenige malen het zonderling schouwspel zag, hoe een Procureur-Generaal en zijn Substituut op bevel der Stedelijke Regering werden gevangen gezet (1). In het jaar 1630 namelijk werden de Substituut-Procureur-Generaal RUYSCH en zekere pander, ter zake dat zij een burger van Utrecht op last van het Hof binnen de stad gevangen genomen hadden, zelve door het Bestuur in hechtenis gesteld en op het Slot Hazenberg in bewaring gehouden, in welken forschen maatregel het Hof blijkt te hebben berust. Zoo leest men verder, dat den 11 Sept. 1638 een bevel van gevangenneming werd uitgevaardigd tegen den Procureur-Generaal VAN WEEDE, zijnen Substituut WOUDENBERG en eenige Suppoosten, zijnde die last tegen den Substituut op denzelfden dag ten uitvoer gelegd; ook die zaak liep ten genoegen van de Stad af: evenzoo werden in hetzelfde jaar, wegens het vatten van een Utrechtsch burger, drie Suppoosten van den Hove *gecorrigeerd* en op water en brood gezet.

§ 6. Hoe naauw de instelling der Hoven met de regten en pligten zamenhangt der Officieren, die bij en onder het toezigt dier Collegiën, onder verschillende benamingen, meest echter onder die van Procureur-Generaal en Advocaat-Fiscaal, als ambtenaren van het Openbaar Ministerie werkzaam waren, blijkt duidelijk uit de Instructiën voor die Hoven uitgevaardigd,

(1) Zie Hoevenaar, Regtmatige verdediging, pag. 115.

en wel, wat Nederland betreft, vooral uit die van 20 Aug. 1531 voor den Hove van Holland, die, op geringe afwijking na, tot 1811 heeft gegolden. Bij meer dan één artikel van dit berigtschrift was dat Hof niet alleen belast met de beregting hetzij van Burgerlijke of Strafzaken, maar ook onder andere zeer bepaald met de taak om toe te zien, »dat bij gebreke, negligentie, faveur of dissimulatie van de Baljuwen, Schouten of andere Groote Officieren, of ook bij eenige Edelmannen of magtige personen, niemand eenige overlast geschiede of ondeugdelijk gevexeerd werde." Volgens het 24ste Artikel van dezelfde Instructie was met name den Procureur-Generaal de pligt opgelegd om onderzoek te doen naar de concussiën en mesusen van de Officieren, Justicieren en andere personen. Een rijke bron toch van zulke misbruiken, die tot verachtering of liever vervalsching der Justitie in Strafzaken strekten, was de meer en meer, oorspronkelijk in Italië en Frankrijk, sedert in Duitschland en onze Gewesten, in den loop der 15de eeuw, hand over hand toegenomen en schier uitsluitend heerschende geheime inquisitorische Procesorde. Deze Procesorde was in Duitschland drukkender dan elders, ten gevolge van het ambtshalve onderzoek, hetwelk meest alleen door den regter (*Inquirent*) geschiedde, zonder, gelijk in Frankrijk en Nederland, door de verpligte zamenwerking met de Officieren van Justitie eenigermate getemperd en bedwongen te worden. Die regtspleging was allengs in zwang geraakt en bestendigd geworden in ons Vaderland door de Criminele Ordonnantiën van Koning PHILIPS van 5 en 9 Julij 1570. (Verg. NIJPELS, Les ordonnances de PHILIPPE de 1570, p. 38. Bruxelles, 1856); in Frankrijk door die van

FRANS I van 1539; in Duitschland door de Carolina van 1532. Evenwel erkenden deze verordeningen nog flaauw het bestaan en de mogelijke toepassing van het gewone accusatorisch geding, dat is het openbare, met onbelemmerd regt van verdediging; maar de geheime procesorde was desniettemin hier te Lande, en wel onder de Republiek, zoozeer bovendrijvende, dat volgens MEIJER $^{9}/_{10}$ der Strafzaken op deze wijze werden behandeld. Onder de ergste misbruiken, tot welke die bedekte regtspleging menigvuldig aanleiding gaf en waarmede een Ambtenaar van het Openbaar Ministerie als zoodanig zich bezoedelen kon, behoort voorzeker de knevelarij (*concussie*): want wat is schandelijker dan dat Officieren van Justitie geld afpersen, onder bedreiging van vervolging, of wel onder belofte van straffeloosheid? Zie hier wat een tijdgenoot der Ordonnantiën, een aanzienlijk ambtenaar onder KAREL DEN V en PHILIPS, JODOCUS DE DAMHOUDER, van die misdaad zegt, van de wijzen, waarop men haar pleegt en wie zich daaraan schuldig kunnen maken, hetzij regters, regtsvorderaars of regtsbedienden. »Habent iura crimen, quod concussionem vocant. Est autem concussio sub praetextu et titulo officii et dignitatis cum aliquo de iustitia ferenda aut non ferenda aut male ferenda componere et cum eo foedus aliquod pecuniarium inire. Hoc crimen directe spectat ad iudicem, qui partem litigantem concutit et ad sui corruptionem persuadet vel compellere studet. Iudex, qui alteram litigantium partem concutit, hocce est vel minis vel persuasionibus deterret et inducit ut ab eo aut munus aut summam aliquam pecuniariam accipiat ad eum finem ut in gratiam eiusdem partis aut citius aut tardius iudicet quam debet aut quam regula iuris monstrat, is iudex, qui

ita se corrumpi studet, concussionem committit. Idem crimen committit omnis Officiarius vel Ostiarius, qui partem, in quam habet executionem vel commissionem, adit ipsique proponit quod contra mandatum suum et quod tardius aut mitius in ipsum commissionem executurus sit, si ipsi tantum pecuniarum numerare velit aut hoc aut illud in gratiam ipsius efficere."

DAMHOUDER gewaagt nog van dergelijke knevelarijen op het gebied der toenmalige Geestelijke regtspleging voorkomende, en waarvan uit de Oud-Nederlandsche niet zelden de voorbeelden zijn bijgebragt; te weten, dat men uit zucht naar vuil gewin iemand valsch van overspel of van andere verboden gemeenschap betigtte: «Promotor, qui ad mulierem nuptam non diffamatam dicit" da mihi nobilem, aut te citabo coram Officiali de commisso adulterio", atque ea, eius criminis innocens, sed tamen metu infamiae, Promotori tribuit nobilem, is Promotor committit crimen concussionis et falsitatis et calumniae". Met treffende feiten wat den afkoop van de voorgewende misdaad van echtbreuk betreft, heeft de geleerde Archivist, Mr. L. PH. C. VAN DEN BERGH, de kwade praktijken der *Baljuwen* in ons Vaderland onlangs aan het licht gebragt. Deze geleerde zegt namelijk: »De rijkste bron van inkomen was echter het *composeren* over misdaden van echtbreuk": en hij verhaalt, dat de Baljuwen ligtekooijen overhaalden of met beloften of met bedreigingen om rijke heeren tot onzedelijkheid te verlokken, en vervolgens aan hen te verraden, opdat zij hun geld konden afpersen. Als voorbeelden van dergelijke concussiën deelt hij mede wat een Jood wedervoer, die te 's Gravenhage met kleinodiën was gekomen: aldaar werd hij bij eene zich noemende Gravin ontboden, welke men zeide, dat

juweelen van hem koopen wilde. Ter aangewezen plaats verschenen werd hij door den Baljuw en diens Substituut, onder voorgeven dat hij overspel met des laatsten vrouw pleegde, mishandeld en van zijne kostbaarheden beroofd. Zoo perste een ander Baljuw een gezeten Burger drie en dertig guinjes af, omdat hij zich in de Engelsche kerk had laten trouwen. Vruchteloos derhalve had PHILIPS II in zijn Edict op de Criminele Justitie het kwaad pogen te beteugelen; want Art. 13 dier Ordonnantie luidt als volgt: »Insgelijks alzoo in eenige vlekken plaatsen en Provincien ongeregeldheid en abuis van compositie gecommitteerd en geuseerd is geweest, en hoewel dezelve compositie met zekere restrictien en limitatien mag toegelaten wezen, desniettemin hebben die somtijds kwalijk onderhouden en geobserveerd geweest, 't welk eene zaak is van zeer kwaad exempel, in dier voege dat voorzegde compositie aanleiding moge gegeven hebben niet alleen tot misdaden en delicten, maar ook tot concussien, zoo de simpele en bevreesde luiden, hoewel zij innocent en onnoozel waren, poogden af te koopen de vexatien en kwellingen van de strafste, geweldigste en doortrokken Officieren om in regten niet betrokken noch gemolesteerd te worden". Met die schaamtelooze knevelarij ging onvermijdelijk een ander euvel gepaard, dat der straffeloosheid, van baatzuchtige en gewetenlooze Officieren gekocht: want aldus gaat de Wetgever voort: »Andere onbevreesde en onbeschaamde delinquanten misdeeden en misbruikten te stoutelijker, denkende dat hetzelve met geld afgekocht en geredimeerd zoude mogen worden zonder lijfstraf, ja zonder eenige smet van hunne reputatie, mits de delicten niet altijd ter kennis kwamen: daarom willen wij, dat zulke manier van doen generalijken afgedaan, geweerd en geaboleerd zij," enz.

Ten aanzien van de gevallen, waarin zulke afkoop al dan niet mogt geschieden, had overigens reeds KAREL DE V in de Ordonnantie op de Remissien van doodslagen van 1544 de inachtneming der volgende formaliteiten bevolen: »Dat geen Officier hebbende magt te composeren over simpele doodslagen niet en zullen maken compositie zonder eerst en alvorens de voorzegde informatien bij hen genomen terstond na de geschiedenis van het feit en eenige andere, zoover zijluiden die sedert genomen hebben om breeder advertissement van het feit, te exhiberen en over te leveren den Rade-Provinciaal van den Lande, daar de doodslag gecommitteerd is; welke Raad-Provinciaal de informatien gezien verklaren zullen, of de doodslag simpel wezen of vallen zoude in compositie of niet, om daarna bij de voorzegde Officiers met advies van de luiden van onze Rekenkamer tot de voorzegde compositie geprocedeerd te worden." Merkwaardige compositiën tot afkoop van de misdaad van gekwetste Majesteit na ingenomen advies van het Geregt der stad Utrecht, ten gevolge der noodlottige partijschappen van 1787, den 18 Aug. 1788, door de Staten der Provincie aan een aantal personen tot hooger of lager prijs gegund, enkele met inbegrip der kosten van den Hoofd-Officier, tot 8000, 14000, ja *f* 30,000, vermeldt ADRIAAN HOEVENAAR in zijne Regtmatige en vrijmoedige verdediging, bladz. 433—436, uitgegeven te Duinkerken, in 1791. Eene andere verkeerde handeling, welke dikwijls gepleegd werd, was de onwettige gevangenhouding. Zoo leest men onder anderen, dat de meer gemelde JAN HARGE, omstreeks het midden der vorige eeuw, zelf Baljuw in eene Heerlijkheid van Holland, jaren in hechtenis bleef en na gedurende dien tijd

de zwaarste mishandelingen verduurd te hebben, door het Hof van Holland in 1743 kosteloos en schadeloos, als onschuldig, uit den harden kerker werd ontslagen. Zoo ontzag zich de Baljuw van Katwijk niet een gevangene, tegen het bevel van het Hof, in een hok te sluiten, waarvan hij het luchtgat digt stopte, om hem door den stank van het secreet te kwellen. Dat zulks niet zelden en van ouds gebeurde, blijkt uit hetgeen DAMHOUDER zegt in Cap. 15 § 9: »Etiamsi huius infelicissimi aevi nonnulli arrogantes Officiarii contra omnem rationem et aequitatem contrarium facere minime erubescant intrepide sustinentes sese habere ora aurea et manus aureas;" en uit hetgeen men bij MEIJER leest, namelijk, dat de Baljuwen het regt hadden van ieder gevangen te zetten, wien zij wilden en hun alle mogelijke ontberingen op te leggen. Eene beperking echter op de dusgenaamde reëele citatiën of gevangennemingen en ter beteugeling van dien ondragelijken willekeur ziet men reeds bij DAMHOUDER, cap. § 7. »Quatuor modis capturam exercent Officiarii aut ex delatione generalis inquisitionis aut in praesenti flagranti crimine aut ex partium postulatione sivre requisitione et ex indiciis multis." en in § 1. »Nulli fas esse potest absque commissione sive auctoritate iudicis quemvis violenter vel realiter citare aut apprehensione constringere."

In onze hedendaagsche Wetgeving treft men dergelijke bepalingen aan, als in Art. 53 van het Wetboek van Strafvordering, waarbij voorgeschreven wordt, dat een Officier iemand zonder bevestiging der Regtbank niet langer dan zes dagen gevangen houden mag, en Art. 88, waarbij verboden wordt iemand om andere correctionnele zaken dan diefstal, opligting, misbruik van vertrouwen, verwonding, bedelarij en landlooperij in hechtenis te doen stellen.

§ 7. Zoolang het bondgenootschappelijk stelsel der Nederlandsche Republiek voortduurde was, bij gemis aan eenheid in wetgeving en bestuur, de afdoende hervorming van het regtswezen en de opheffing der aangewezen misbruiken in de regtspleging ondenkbaar; eerst met de omwenteling van 1795 werd daartoe, en nog schoorvoetend, de weg gebaand. Al dadelijk echter waren in de Publicatie der Representanten van het Volk van Holland van 31 Jan. van dat jaar onder de Regten van den Mensch ook deze verkondigd:

»Dat niemand geregtelijk beschuldigd, gearresteerd en gevangen gezet mag worden, dan in zoodanige gevallen, en volgende zoodanige formaliteiten, als welke door de Wet zelve te voren bepaald zijn, en dat, ingeval het noodzakelijk gevorderd wordt iemand gevangen te nemen, een ieder niet strenger mag behandeld worden dan volstrekt noodig is om zich van zijn persoon te verzekeren."

Vervolgens, nadat het beginsel van één- en ondeelbaarheid van den Staat had gezegevierd, werden in de Constitutie van 23 April 1798 de waarborgen der burgerlijke vrijheid in eene reeks van bepalingen omschreven en was in het bijzonder in Art. 28 bevolen, dat Wetboeken, op gronden door de Staatsregeling verzekerd en algemeen voor de gansche Republiek geldend, binnen twee jaar zouden worden ingevoerd: vandaar bij Decreet van 22 Aug. 1799 de vaststelling van eene Algemeene manier van proceederen in Civiele en Criminele zaken. In dat Wetboek kwamen de volgende Collegiën voor: 1. de *Vrederegters*, welke met twee bijzitters regt spraken over kleine Burgerlijke en Politie-zaken, over de laatste op vordering van den Schout-Crimineel. Zij hadden bijzonder tot taak zooveel doenlijk processen te

voorkomen; 2. de *Burgerlijke Regtbanken*, die over de meeste Burgerlijke zaken en over de Strafzaken, welke geen lijfstraf medebragten, oordeelden; het Openbaar Ministerie werd bij deze Collegiën waargenomen door een Baljuw. 3. de *Departementale Geregtshoven;* deze oefenden de Criminele Justitie uit, en hadden ook in eenige gevallen Burgerlijke regtspraak; bij deze Collegiën werd het Openbaar Ministerie bekleed door een Procureur-Generaal; 4. *het Hoog Nationaal Geregtshof*, dat voor alle zaken Volksvertegenwoordigers, Ministers, Afgezanten en andere hooge ambtenaren betreffende het oordeel velde. Als eene bijzonderheid kan hierbij worden vermeld, dat bij dit Collegie geen vast Ambtenaar van het Openbaar Ministerie was aangesteld; maar dat volgens Art. 18 der Instructie van dit Opper-Geregtshof bij iedere zaak een der daartoe benoemde Leden, als openbaar aanklager, werd uitgeloot. Het was eene verdienste der zamenstellers van dat Wetboek, dat zorgvuldig bewerkte Instructiën zoo voor de Regtbanken als voor de Leden van het Openbaar Ministerie, onder verschillende benaming, de regten en pligten van deze beschreven en paal en perk poogden te stellen aan de kwade praktijken, waarvan wij vroeger bij de beschouwing van het tijdvak zoo van de Grafelijke regering als van de oude Republiek gewaagden. Zoo leest men in de Instructie voor de Departementale Geregtshoven, Art. 189 tot 193, eenige voorschriften betrekkelijk nalatigheid, wangedrag en mishandeling van onschuldigen door Baljuwen en wordt onder andere in Art. 192 bepaald, »dat het Hof het regt des Bataafschen Volks zoude doen waarnemen tegen den Baljuw voor zoover dezelve mogt kunnen beschuldigd worden van strafbaar misbruik en te buiten gaan van zijn post."

Zoo was ook de Procureur-Generaal bij elk Departementaal Geregtshof »als de eerste en hoogste openbare aanklager in zijn Departement verpligt een wakend oog te houden op de verrigtingen en verzuimenissen der Baljuwen" (1).

De elkander snel opvolgende Staatsgebeurtenissen verhinderden echter het in 't leven treden der manier van procederen van 20 Augustus 1799.

In het Ontwerp van 1804, gemeenlijk onder den naam der regtsgeleerden ELOUT en DONKER CURTIUS bekend, worden ook eenige bepalingen aangaande de regtspleging, meer bijzonder echter de leer het bewijs betreffende gevonden. Het leed tot het jaar 1809, voor dat een geheel nieuw zamenstel van regels in het Wetboek van 14 Julij van dat jaar op de regterlijke instellingen en regtspleging in het Koningrijk Holland werd opgenomen. Ook in dit Wetboek kwamen bepalingen voor omtrent het toezigt op de handelingen der Ambtenaren van het Openbaar Ministerie, zoo door de regterlijke Collegiën als door de Officieren te oefenen, als in Art. 224: »De Hoven zijn bevoegd de openbare aanklagers bij de vierscharen onder hun ressort voor zich te ontbieden om bij den Hove of Commissarissen te worden onderhouden over alles wat tot hun ambt in het algemeen of tot eene zaak in het bijzonder betrekkelijk is. Zij doen tegen dezelve ingeval van strafbare nalatigheid of exces in hun post, procederen." In Art. 290: »De Procureur des Konings bij de Hoven van Appel moet een wakend oog houden op de verrigtingen der Procureurs des Konings bij de Vierscharen en op de werkzaamheden der Civiele Regtbanken ten behoeve der Criminele Justitie

(1) Zie Algemeene manier van procederen enz., pag. 477.

en alle excessen of verzuimenissen, in deze door hen ontdekt, brengen ter kennisse van de Hoven, om daarop derzelver dispositie te vernemen.

In Art. 425 eindelijk leest men, dat »de Procureurs des Konings bij de Vierscharen een wakend oog moesten houden op de werkzaamheden der *Civiele Regtbanken* in het belang der Criminele Justitie in hun district en alle excessen en verzuimenissen brengen ter kennisse van de Vierscharen."

Dit Wetboek van Koning LODEWIJK is echter nooit in werking gekomen; de inlijving van ons Vaderland verhinderde zulks en was oorzaak, dat in 1811 de Fransche Wetten en instellingen bij ons werden ingevoerd: Art. 53 toch van het Keizerlijk Decreet van 18 October 1810 luidde aldus:

»Toutes les autorités établies actuellement dans les Sept Départements formés du territoire de la cidevant-Hollande sont et demeureront supprimées à compter du premier Janvier 1811."

Hoe lang de regterlijke inrigting en de bedieningen der Leden van het Openbaar Ministerie uit vroegere dagen herkomstig, trots de gebeurtenissen van 1795 en volgende jaren, stand hielden, blijkt onder andere daaruit, dat nog in Januarij 1809 door Koning LODEWIJK een Ambtman van den Bommeler-waard en een ander van den Thieler-waard werden benoemd; in de Steden had men Hoofd-Officieren; in Haarlem bijv. is nog den 21 December 1808 een zoodanig ambtenaar benoemd; terwijl omstreeks hetzelfde tijdstip in een Koninklijk Besluit van 10 December 1808 de rede is van het *Collegie van Leenmannen* van den Lande van Voorne.

Doch aan dit alles en zoo veel meer nog werd door de Fransche heerschappij de bodem ingeslagen.

§ 8. Men kan het tijdperk van 1795 tot 1810 in de geschiedenis van het Openbaar Ministerie hier te Lande, als een overgang uit een ongelijkslachtige en niet genoeg zamenhangende verscheidenheid tot het stelsel van éénheid en ondeelbaarheid aanmerken, dat, aan de Fransche regterlijke inrigting ontleend, in de tegenwoordige onderlinge verhouding der hoogere en ondergeschikte Leden van het Openbaar Ministerie doorstraalt. Van daar het belang van, ten minste vlugtig, eenige hoofdbeginselen en voorschriften uit het Fransche regtswezen aan te stippen, van hetwelk slechts geringe afwijkingen in onze tegenwoordige regterlijke organisatie voorkomen; de kennis dier beginselen en bepalingen is uit de Fransche Wetboeken, maar vooral uit de Wet van 20 April 1810 Sur l'organisation de l'Ordre Judiciaire et l'Administration de la Justice, te putten.

Art. 6 dier Wet houdt de beschrijving in van het personeel, dat bij de verschillende regterlijke Collegiën als vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie, onder den naam van Procureurs- en Advocaten-Generaal of enkel van Procureurs en hunne Substituten, werkzaam is; in Artt. 45 en 47 worden de éénheid van bedrijf en de onderhoorigheid der Leden nader omschreven. In beide wordt uitdrukkelijk melding gemaakt van »la surveillance de tous les Officiers de police judiciaire et Officiers ministeriels du ressort", en van »la direction du Procureur-Général". Art. 60 verdient hier geheel te worden overgenomen, daar het kennelijk bij de vaststelling van de Nederlandsche Wet van 28 April 1835, door die van 18 April 1827 vooraf gegaan, den Wetgever zoo al niet tot rigtsnoer gediend, ten minste, niettegenstaande een aanmerkelijk punt van

verschil, als voorbeeld voor den geest heeft gezweefd. Zie Art. 108 der Wet op de Regterlijke Organisatie. Het genoemd Art. luidt aldus: »Les Officiers du Ministère Public, dont la conduite est répréhensible, seront rappelés à leur devoir par le Procureur-Général du ressort. Il en sera rendu compte au Grand-juge, qui suivant la gravité des circonstances leur fera faire par le Procureur-Général les injonctions, qu'il jugera nécessaires ou les mandera près de lui." Voorts mag men, wat de ontwikkeling van het stelsel van éénheid en ondeelbaarheid van het Openbaar Ministerie betreft, het Keizerlijk Decreet van 6 Julij 1810 niet voorbij zien, in welks Art. 42 alle werkzaamheden van dat Ministerie in 't bijzonder en persoonlijk opgedragen worden aan den Procureur-Generaal (1); ongeveer op dezelfde wijze als nog heden bij ons, bepaaldelijk wat de Strafvordering aangaat, dit punt geregeld is. Tijdens de beraadslagingen in den Keizerlijken Staatsraad, onder het voorzitterschap van NAPOLEON, ging men zoo verre van de ondergeschiktheid der lagere aan de hoogere Officieren van Justitie en van deze aan den Groot-Regter, Minister van Justitie, met de militaire hierarchie en subordinatie te vergelijken; de Keizer zeide bij deze gelegenheid, toen hem daaromtrent eenig bezwaar werd geopperd: »Cet inconvénient ne balance pas celui de livrer le Parquet à des tiraillements" (2). Ook zegt MANGIN, in zijn werk, getiteld: *De l'Action publique*

---

(1) „Le sens de la maxime *le Ministère Public est indivisible* ne peut en avoir qu'un; c'est que, sous le rapport administratif, il y a *unité* dans le Ministère Public établi pour le ressort de chaque Cour royale." — Mangin, Traité I, 212. (n°. 105.)

(2) Zitting van 13 November 1804. Mangin, Traité de l'Action publique, T. I, n°. 94.

et de l'Action civile en matière criminelle, T. 1, pag. 174: »Il existe entre eux un ordre hiérarchique, ils sont liés par des devoirs de subordination."

Van daar de vraag, of de Minister de magt had den loop des regts te stremmen en in een gegeven geval aan den Ambtenaar van het Openbaar Ministerie de vervolging van een misdrijf te verbieden? Dat de vraag, althans in lateren tijd onder de Constitutionnele Monarchie, ontkennend moet beantwoord worden, blijkt uit de verontwaardiging, waarmede MANGIN, zelf een aanzienlijk Ambtenaar van het Openbaar Ministerie, uitroept (1): »Ainsi il pourra se placer au dessus des lois, leur imposer silence, user d'un droit plus immense que celui de faire grâce, car il pourra soustraire un coupable à la condemnation même, qu'il aura meritée." Eene andere vraag was die, welke ook in Nederland zelfs thans niet van praktisch belang ontbloot is, hoeverre de bevelen kunnen gaan, aan de leden van het Openbaar Ministerie door de Regering te geven (2). Uit de behandeling van dit geschilpunt in den Staatsraad blijkt, dat, zoo al de Keizer en de Minister van Justitie aan de Regering de magt wenschten toegekend te hebben om conclusiën voor te schrijven, hetgeen vrij wat tegenspraak vond, desniettemin den Ambtenaren van het Openbaar Ministerie de vrijheid onverlet bleef daarbij te voegen, dat zij concludeerden »par exprès commandement." — Dien tegenstand ondervond ook deze beslissing onder anderen van den bekenden TREILHARD, welke zeide: »Le Procureur-Général est obligé de se conformer aux ordres, qu'il reçoit pour entamer les pour-

(1) Traité, I, 180. (n°. 91.)

(2) Zie Art. 5 der Regterlijke Organisatie.

suites; ensuite il devient l'homme de la Justice et les ordres supérieurs ne règlent plus ses conclusions. Jamais le Gouvernement ne dictera à un Procureur-Général ses conclusions au fond" (1).

Overigens is dit stelsel van éénheid en ondeelbaarheid, van ondergeschiktheid en afhankelijkheid van het Openbaar Ministerie niet uitsluitend door Fransche regtsgeleerden en staatslieden aangedrongen; niemand heeft met meer nadruk dan onze MEIJER de noodzakelijkheid daarvan betoogd (2). Van het beginsel uitgaande, dat de Ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij de Regtbanken optreden en het woord voeren als Officieren en tolken van den Souverein, ontzegt onze landgenoot hun het regt van eene meening strijdig met die der Regering te uiten, hun slechts de keuze overlatende van hunne bediening afstand te doen, wanneer hun geweten zoodanige lijdelijke gehoorzaamheid aan hoogere bevelen mogt wraken: »Soit que le Ministère Public agisse de son propre Chef et par voie de réquisition au Civil ou au Criminel, soit qu'il intervienne dans des causes particulières et veille par des conclusions au maintien des intérêts

(1) Zitting van 16 October 1804, uit Locré overgenomen bij Mangin, T. I, p. 193.

(2) Met warmte drukte zich in 1835 de heer van Rappard, toen sedert 15 jaren als lid van het Openbaar Ministerie werkzaam, in den geest der Fransche inrigting uit; doch met afwijking van de meening van Meijer wilde hij onder de *bevelen*, aan de Ambtenaren van het Openbaar Ministerie te geven, geenszins de burgerlijke regtsgedingen begrepen hebben, waarin het als *gevoegde* partij optreedt. „In dat geval," merkte hij aan, „staat de Ambtenaar van het Openbaar Ministerie gelijk met den *Regter*, die alleen aan zijn geweten verantwoording verschuldigd is." Lagemans, Handelingen der Tweede Kamer over de Wet op de Regterlijke Organisatie, 1835, p. 406.

sociaux moins directs, il est toujours tenu aux ordres, qu'il peut avoir reçus; il doit demander au Juge l'application de la Loi dans le sens, qui lui a été indiqué." Maar toch laat hij op die stelling volgen: »Chaque fonctionnaire doit avoir la faculté de refuser ce qui repugne à ses principes et à sa conscience; mais alors il doit renoncer à sa charge" (1).

Is nu dit stelsel bij ons onder de werking der Grondwetten van 1814 en later onveranderd behouden of gewijzigd? Ziedaar hetgeen thans bij de toelichting van Art. 12 der Wet op de Regterlijke Organisatie behoort overwogen en beantwoord te worden.

---

(1) Zie Meijer, ll. tom. 5, pagg. 270 en 272.

ONTZETTING VAN LEDEN VAN HET O. M.

Aanteekening op Art. 12 der Wet op de Regterl. Organisatie.

»Elk raadsheer, regter of griffier, die tot eene correctionnele gevangenisstraf mogt zijn veroordeeld, kan, op requisitoir van den procureur-generaal, door den hoogen raad worden ontzet, na in zijne belangen te zijn gehoord.

Gelijke ontzetting kan op dezelfde wijze worden gevorderd en uitgesproken wegens wangedrag, onzedelijkheid of merkelijke achteloosheid.

Indien een ambtenaar van het openbaar ministerie zich in een der gevallen van dit artikel mogt bevinden, zal deszelfs ontzetting, nadat de hooge raad daaromtrent zal zijn gehoord, door den Koning kunnen gedaan worden."

Bij het lezen van het Artikel, welks laatste deel wij ter beschouwing hebben gekozen, heeft men bemerkt, dat het slot handelt over de redenen, welke de betrekking van Ambtenaar van het Openbaar Ministerie kunnen doen verbeuren. Schijnbaar is het, als of de twijfel over de afzetbaarheid van die ambtenaren geheel en al wegvalt, omdat in dit Artikel stellig gezegd wordt, dat

zij, ingeval van correctionnele veroordeeling, wangedrag, onzedelijkheid of merkelijke achteloosheid, door den Koning, nadat de Hooge Raad is gehoord, kunnen worden *ontzet*. Daarenboven bepaalt Art. 51, dat de Officieren van Justitie en hunne Substituten *tot wederopzeggens toe* worden aangesteld, terwijl het Openbaar Ministerie bij de Kantongeregten aan de Burgemeesters in de Kantons-hoofdplaats is opgedragen, tenzij het Hoofd van het Bestuur der Gemeente bij delegatie zijne taak doe waarnemen door een der Commissarissen van Politie, of wel die opdrage aan een door den Procureur-Generaal goedgekeurd persoon (1). Maar de tegenwerping heeft slechts gedeeltelijk eenigen grond. Art. 186 der oude en Art. 163 der nieuwe Grondwet bepalen, dat de Procureur-Generaal van den Hoogen Raad voor zijn leven wordt aangesteld en Art. 62 der Wet op de Regterlijke Organisatie zegt ditzelfde van de Procureurs-Generaal en Advocaten-Generaal bij de Provinciale Hoven (2).

Uit een en ander ziet men, dat in onze Wetgeving geen vast systeem omtrent de al dan niet-afzetbaarheid der Ambtenaren van het Openbaar Ministerie te vinden is, en het door ons te verklaren Art. 12 niet wel kan overeen gebragt worden met Art. 163 der thans bestaande Grondwet en Art. 62 derzelfde Wet op de Regterlijke Organisatie en dus de bedreigde ontzetting eigentlijk alleen op de Officieren van Justitie en de lagere ambtenaren van toepassing zoude zijn: want eene aanstelling voor het leven en daarentegen eene afzetting bij Koninklijk Besluit zijn twee strijdige zaken, van welke

---

(1) Zie Art. 45, Regterlijke Organisatie en Art. 292 der Gemeentewet.

(2) Art. 186 der Grondwet van 1815 spreekt van Procureurs-Generaal en *Hoofd-Officieren* bij den Hoogen Raad, de Provinciale Geregtshoven en Criminele Regtbanken.

de laatste de eerste tot eene ieder oogenblik herroepelijke aanstelling zoude maken. In eene ontzetting bij regterlijk vonnis integendeel ligt niets onbestaanbaars met eene benoeming voor het leven. Zelfs de Raadsheeren en Regters kunnen, na in hunne belangen te zijn gehoord, bij Arrest van den Hoogen Raad van hun ambt vervallen worden verklaard. De strijd van dit Artikel met de Grondwet is dan ook in de Staten-Generaal opgemerkt en daarop zijn door de Regering geene, naar het schijnt, voldoende inlichtingen gegeven. Uit de geschiedenis der Grondwets-herziening van 1848 is de reden kenbaar geworden, waarom men destijds de in 1814 en 1815 uitdrukkelijk vermelde onafzetbaarheid der Leden van het Openbaar Ministerie bij de Provinciale Hoven niet heeft herhaald en door die uitsluitend tot den Procureur-Generaal bij den Hoogen Raad te beperken in zooverre meer teruggekeerd is tot het in Frankrijk en elders heerschende stelsel van afhankelijkheid (1). »De ondervinding in de meeste landen", zeide men, »had geleerd, dat de directe invloed van de Regering op de Ambtenaren van het Openbaar Ministerie geene nadeelige, maar eene nuttige uitwerking heeft gehad. Door de Wet op de Regterlijke Organisatie (Art. 5) zijn reeds de Ambtenaren van het Openbaar Ministerie aan de bevelen des Konings onderworpen, terwijl die Wet hun reeds een standpunt in de hierarchie der Regtsmagt heeft aangewezen, hetwelk met de volstrekte onafhankelijkheid van een regterlijk ambtenaar moeijelijk te rijmen is. Voor de kracht en éénheid van het Bestuur wordt het derhalve noodig geacht de wijziging in Art. 184 der Grondwet te brengen, dat aan den

(1) Verg. Voorduin, Gesch. en Beginselen der Grondwetherziening, p. 386.

Procureur-Generaal bij den Hoogen Raad alleen de levenslange aanstelling worde gelaten en zulks met terugzigt op de pligten, welke hij krachtens Art. 175, nu 159, der Grondwet kan geroepen zijn te vervullen."

Wat meer bepaald ons onderwerp en de in 1835 gemaakte bedenkingen betreft tegen de afzetbaarheid der overige in de Grondwet voor het leven aangestelde leden van het Openbaar Ministerie, in het Proces-Verbaal van eene der Afdeelingen, onder het voorzitterschap van den heer VAN NES gehouden, en waar mannen als OP DEN HOOFF, LUZAC en VAN RAPPARD deel aan namen, lezen wij het aldus geformuleerd bezwaar, Art. 12, al. 3: »De ontzetting der Ambtenaren van het Openbaar Ministerie door den Koning schijnt wel overeenkomstig te zijn met den aard der bedieningen, maar niet met het 186 Art. der Grondwet, medebrengende, dat de Procureur-Generaal en Hoofd-Officieren bij de Hooge Regterlijke Collegiën voor hun leven aangesteld en niet dan bij regterlijk vonnis ontzet kunnen worden: men zal dus verpligt zijn om bij dit Art. de 1ste al, aldus te lezen:

»Elk Lid der Regterlijke Magt, die enz. en de 3de al. *geheel weg te laten*" (1). Op die aanmerkingen werd door de Regering geantwoord: »Het gevoelen der Afdeeling zoude gegrond zijn, indien het aangehaalde Artikel werkelijk luidde zoodanig als zij heeft opgegeven, namelijk, dat de Procureur-Generaal en Hoofd-Officieren voor hun leven worden aangesteld en niet dan bij regterlijk vonnis ontzet kunnen worden. Maar dit is geenszins alzoo. Bij het eerste lid van dat Artikel der

(1) Zie Lagemans, Handelingen der 2. Kamer over de Wet op de Regterlijke Organisatie, bl. 118.

Grondwet (186) is wel bepaald, dat voorschreven Ambtenaren benevens de Leden en Ministers voor het leven worden aangesteld, doch het derde lid bepaalt zich opzettelijk en uit den aard der zake alleen tot de Regters zonder vermelding noch herhaling van de Ambtenaren bij het Openbaar Ministerie en het is er dus verre af, dat de Grondwet deze allen te dien opzigte op dezelfde lijn heeft geplaatst." Inderdaad sprak het derde lid van het Artikel 186 der toenmalige Grondwet alleen van het ontslag van den Regter zonder eenig gewag van leden van het Openbaar Ministerie of van regterlijke ambtenaren, in den Franschen text *Officiers ministériels* genoemd. Alleen van den Regter werd gezegd, dat hij gedurende den bepaalden tijd zijner bediening niet dan op eigen verzoek of bij regterlijk vonnis van zijnen post kan worden ontslagen.

Onder de leden der Vertegenwoordiging, die de Wet afkeurden, niet omdat zij met de constitutioneel gewaarborgde onafzetbaarheid van sommige Leden van het Openbaar Ministerie in strijd was, maar juist omdat zij dat beginsel te veel huldigde, behoorde de tegenwoordige Voorzitter van het Provinciaal Geregtshof in Gelderland, VAN RAPPARD. »Het Openbaar Ministerie," dus sprak de Officier van Justitie bij de Regtbank te Zutphen, »vertegenwoordigt den Souverein, doch moet om die reden ook van den Souverein afhankelijk zijn: de magt moet aan den Koning niet ontzegd worden om hem, die in zijnen naam sprak, doch zijn vertrouwen onwaardig werd, te ontzetten: eene aanstelling van eenen Procureur-Generaal *voor het leven* strijdt met de inrigting van het Openbaar Ministerie" (1).

---

(1) Lagemans, pag. 400.

Daarentegen zonder zich aan de onderscheiding te bekreunen, door de Regering bij de toelichting van Artikel 186 der Grondwet gemaakt, hield de heer VAN NES in de openbare beraadslaging het gevoelen van zijne Afdeeling staande, zeggende: »Ik erken gaarne, dat het beter is aan den Koning het vermogen toe te kennen om de Ambtenaren van het Openbaar Ministerie des noods van hunne bedieningen te kunnen ontzetten; dit is gepast en betamelijk; maar het 186 Artikel der Grondwet stelt de Leden van dat Ministerie bij de Hoogere Collegiën op dezelfde lijn met de Regters zelven. De uitlegging, welke aan de zijde der Regering aan dat Artikel gegeven wordt, kan immers geen steek houden? Die zoude immers te veel bewijzen, want daaruit zoude voortvloeijen, dat de Leden van den Hoogen Raad en alle de Geregtshoven hetzelfde lot kunnen ondergaan?" (1).

Met deze vermelding van het verhandelde in de Staten-Generaal betrekkelijk de al dan niet met de Grondwet strokende afzetbaarheid der Leden van het Openbaar Ministerie meenen wij te kunnen volstaan, en gaan thans over tot de beschouwing der bijzondere gevallen, in welke die plaats vindt.

De redenen, welke tot afzetting van Ambtenaren van het Openbaar Ministerie aanleiding kunnen geven, zijn ten 1e criminele veroordeeling, volgens Art. 11 der Wet op de Regterlijke Organisatie. »In het arrest, bij hetwelk eenig lid van de regterlijke magt tot eene lijf- en onteerende straf wordt veroordeeld, zal tevens deszelfs afzetting worden uitgedrukt."

In Frankrijk, naar luid van Artt. 28 en 34 van den Code Pénal, is dit het regtsgevolg van eene criminele

(1) Lagemans, p. 359.

veroordeeling, die de *Dégradation civique* medebrengt, daar Art. 34 bepaalt, dat de dégradation civique onder andere bestaat in de onbekwaamheid tot het vervullen van openbare ambten en bedieningen. Deze straf is in 't bijzonder verknocht aan de ambtsmisdaad, in genoemden Code bestempeld met den naam van *Forfaiture*. MORIN geeft in zijn *Dictionnaire de Droit Criminel* in voce *Forfaiture* de volgende definitie: »Forfaiture est la prévarication d'un Officier Public par laquelle il mérite d'être destitué." Behalve de gewone misdaden in het algemeen (*Commune delicten*) zijn tegen de volgende handelingen van Ambtenaren van het Openbaar Ministerie criminele straffen bedreigd. Art. 114 van den Code Pénal bepaalt de straf van ontzetting van burgerschapsregten tegen het inbreuk maken door Openbare Ambtenaren op de vrijheid en burgerschapsregten der ingezetenen en op de Grondwet. Dat de toepassing van dit Artikel aan niet gering bezwaar onderhevig is, blijkt uit het Arrest van het Hof van Overijssel van 24 Nov. 1840, waarbij een Griffier van het Kantongeregt en een Kantonregter van Oldenzaal, wier veroordeeling de Procureur-Generaal geeischt had, onstrafbaar werden verklaard. Het Hof heeft den eersten beschuldigde vrijgesproken, onder andere op grond, dat het gebleken was, dat hij slechts op naam en met voorkennis van den Kantonregter de arrestatie bevolen had, en den tweede van alle regtsvervolging ontslagen om reden, dat de door hem gelaste arrestatie en uitlevering te goeder trouw zonder het minste kwaad opzet waren bewerkstelligd. Dezelfde toegefelijke waardering van de overigens bewezen handeling straalt door in een Arrest van het Provinciaal Geregtshof van Limburg van 29 December 1853, waarbij de zaak van zekeren Oud-

Burgemeester van Elsloo werd beslist en geoordeeld, dat de beschuldigde in zijne betrekking van Burgemeester eene onwettige hechtenis had gepleegd, maar dat het kwaad opzet niet genoegzaam was bewezen, en mitsdien verklaard, dat het feit noch misdaad, noch wanbedrijf, noch overtreding daarstelde, waarom hij van alle regtsvervolging werd ontslagen (1). Maar inzonderheid is deze voor de individuele vrijheid niet zeer geruststellende leer der niettoerekenbaarheid in geval van erkende dwaling te goeder trouw door den Hoogen Raad gehuldigd met vernietiging van een Arrest van het Hof van Gelderland in de zaak van een Burgemeester van Poederoijen (2). De Hooge Raad heeft tegen de conclusie van het Openbaar Ministerie aangenomen, dat uit het bestreden Arrest geenszins bleek, dat de beschuldigde had gehandeld met zoodanig boos opzet, dat de door hem bedreven feiten misdaad, wanbedrijf of overtreding daarstelden; dat de handelingen des Burgemeesters alleen als gevolg van dwaling omtrent de grenzen zijner bevoegdheid waren aan te merken en geenszins als eene willekeurige aanranding, waardoor op de persoonlijke vrijheid inbreuk was gemaakt, en welke Art. 114 met straf bedreigt.

Wij achten die leer gevaarlijk, schoon wij gaarne toegeven, dat zich meermalen gevallen kunnen voordoen, waarin een Lid van het Openbaar Ministerie of diens Hulp-officier, in de overtuiging van daartoe geregtigd te zijn, meent onverwijld en wel door middel van een aanhouding of gevangenneming te moeten handelen, terwijl vervolgens uit een rijper onderzoek blijkt, dat

---

(1) Zie Weekblad van het Regt, N°. 1503, 12 Januarij 1854.

(2) Zie Arrest van 27 October 1840, Weekblad, N°. 132.

die Ambtenaar daartoe eigentlijk niet bevoegd was. Zoo is nog onlangs door de Regtbank te Sneek geoordeeld, dat bij ontdekking op heeterdaad van eene enkele bedelarij, waartegen de Wet geene lijf- of onteerende straf bedreigt, de arrestatie ongeoorloofd is. De Regtbank weigerde daarom de bekrachtiging van het door den Hulp-Officier uitgevaardigd bevel van voorloopige gevangenhouding (1).

Niet lang te voren was door de Raadkamer der Arrondissements-Regtbank te Assen (7 Mei 1855) insgelijks het door den Substituut-Officier van Justitie verleend bevel van voorloopige aanhouding, zelfs bij diefstal, niet voor bekrachtiging vatbaar verklaard, op grond van Artt. 41 en 43 alsmede Art. 83 en volgende, Wetboek van Strafvordering, en Art. 41, al. 25 der Wet van 29 Junij 1854 (2). »Uithoofde," werd gezegd, »het misdrijf noch op heeterdaad is ontdekt, noch met eene lijf- of onteerende straf wordt bedreigd, en slechts bij het zamenzijn dezer beide omstandigheden aan den Officier van Justitie de bevoegdheid verleend is om tegen de vermoedelijk schuldigen een bevel van aanhouding uit te vaardigen." Maar hoe, wanneer de bekrachtiging geweigerd is, naar luid van Art. 53 van het Wetboek van Strafvordering, de beklaagde van regtswege en zonder eenigen anderen vorm in vrijheid moet worden gesteld, en dit ontslag uit den kerker achter blijft door de slofheid en nalatigheid, zoo al niet door den onwil van den Officier of Substituut-Officier? Het geval althans van dergelijk verzuim heeft zich, zoo wij ons niet vergissen, voorgedaan te Zwolle (3).

---

(1) Regtsgeleerd Bijblad (1857) van de heeren v. Hall en Lintelo de Geer, p. 507.

(2) Regtsgeleerd Bijblad (1855), p. 570 en volgende.

(3) Zie ook Artt. 77, 93, 116, 118, 137, 140, Strafvordering.

Bij deze en dergelijke misslagen en wetsovertredingen heeft men reden om het gemis te betreuren van de waarborgen, welke zelfs het Napoleontisch Wetboek aanbood. In Art. 112 toch van den Code d'Instruction Criminelle lezen wij de in onze Strafvordering niet overgenomen bepaling: »L'inobservation des formalités préscrites pour les mandats de comparution de depôt d'amener d'arrêt sera toujours punie d'une amende de cinquante francs au moins contre le Greffier et s'il y a lieu d'injonctions au Juge d'Instruction et au Procureur du Roi et même de prise à partie s'il y échet."

Insgelijks vroeg reeds vóór een aantal jaren DE BOSCH KEMPER op Artt. 89 en 90 van het Wetboek van Strafvordering, of er niet *straffen* bedreigd moesten worden op het niet nakomen der termijnen, daarbij voorgeschreven (1).

Art. 119 bepaalt dezelfde straf tegen de weigering of nalatigheid in het voldoen aan de vordering om van onwettige hechtenis te doen blijken (2). Hoeveel overigens de waarborgen van onze Nederlandsche Wetgeving tegen wederregtelijke inhechtenisstelling of gevangenhouding te wenschen overlaten, is in der tijd in een vertoog van den President der Arrondissements-Regtbank te Rotterdam, Mr. P. VAN VOLLENHOVEN, in het breede aangetoond (3). Ten aanzien juist van de toepassing van het zoo even aangehaald Art. 426 van het Wetboek van Strafvordering, merkt die Regtsgeleerde betrekkelijk het weglaten der straf bepaling »sous peine

(1) Het Wetboek van Strafvordering aan ervaring en wetenschap getoetst. 1847.

(2) Zie Artt. 422, 425 en 426, Wetboek van Strafvordering.

(3) Zie Nederl. Jaarboeken van de heeren den Tex en van Hall, 1840, blz. 196 tot 218 en 456 tot 490.

d'être poursuivi comme complice de détention arbitraire", het volgende aan: »De Nederlandsche Wetgever zal begrepen hebben, dat de Ambtenaren van het Openbaar Ministerie genoeg doordrongen zullen zijn van de aangelegenheid van het voorschrift en van eerbied voor de burgerlijke vrijheid, om zoodanige bedreiging als spoorslag tot pligtvervulling te kunnen missen."

Art. 173 bedreigt de straf van tijdelijken dwangarbeid tegen het verduisteren van stukken door een ambtenaar, aan wien die waren toevertrouwd of medegedeeld. Dit geval zou zich kunnen voordoen in de misdaad van een Officier van Justitie, die, de stukken van eene geregtelijke Instructie ontvangen hebbende, in plaats van het geding te vervolgen, die voorbedachtelijk terughield of vernietigde (1). Zulk feit zou aan 't licht kunnen komen, wanneer krachtens Artt. 31 en 82 van het Wetboek van Strafvordering, de Raadkamer van de Regtbank of van het Provinciaal Geregtshof, op klagt van de belanghebbende partij, bij den Officier vernam naar de redenen van het verzuim in het vervolgen van een wanbedrijf of andere strafbare handeling (2).

Art. 174 omschrijft de vroeger bij gelegenheid der Criminele Ordonnantie van PHILIPS besproken misdaad van knevelarij of concussie. — Zijn wij wèl onderrigt, zoo heeft men vóór ongeveer veertig jaren hier te Lande de droevige toepassing van dit Art. gezien in de zaak van een aanzienlijk regterlijk ambtenaar. Uit de geschiedenis van het naburig België herinneren wij de aldaar weleer beregte zaken wegens

(1) Zie Artt. 83 en 84, Wetboek van Strafvordering.

(2) Zie Artt. 73 en 109 der Wet op de Regterlijke Organisatie.

concussion, exaction et violence in 1627 en 1632: het laatste geval betrof de misdaden van een Substituut van den Procureur-Generaal te Kortrijk en Oudenaarde (1).

Artt. 177 en 178 spreken over de misdaad van omkooping. Hebben wij vroeger uit de geschiedenis van Baljuwen en andere Officieren bijzonderheden moeten bijbrengen, grootelijks tot oneer strekkende van die Leden van het Openbaar Ministerie, wij achten het een wèl begrepen maatregel ter bevordering van eene reine en onkreukbare regtsbedeeling, dat bij de Wet van 27 December 1839 Staatsblad n°. 53, het toekennen van aandeel in de geldboeten aan de ambtenaren van het Openbaar Ministerie voortaan verboden is; daarmede is gewis eene aanleiding tot ongeoorloofd winstbejag weggenomen, en de in het Wetboek van Strafvordering exceptionneel in Art. 254, gegunde voorkoming der regtsvervolging, is aan zoodanige formaliteiten onderhevig, dat de oude misbruiken van compositie of afkoop hier, bij deze meest onbeduidende feiten van enkele politie, niet wel te duchten zijn (2).

Behalve criminele kunnen ook *correctionele* veroordeelingen afzetting ten gevolge hebben. Niet ten onregte is die ontzetting facultatief verklaard, omdat er onder de wanbedrijven ook zoodanige zijn, welke zonder onmatige gestrengheid, niet met vervallen-verklaring van het ambt kunnen gestraft worden; daartoe behooren de jagt- en doorgaands de drukpers-delicten; maar er behooren ook

---

(1) Zie Victor Gaillard, Archives d'un Conseil de Flandre Gand, 1856, pagg. 385, 393 en volgende.

(2) Zie Artt. 51 en 52 der Wet van 13 Junij 1857, Staatsblad n°. 37, ter regeling der jagt en visscherij.

ernstige en soms verachtelijke feiten toe, als het wederregtelijk binnendringen in eens anders woning op de wijze beschreven in Art. 184 en het mishandelen van personen in Art. 186 van het Wetboek van Strafregt. Ook voor *wangedrag* kan een Ambtenaar van het Openbaar Ministerie worden ontzet. Dit woord heeft eene onbestemde beteekenis, en het is daarom dat deze bepaling niet veel zal worden toegepast; te minder daar wangedrag, waartegen geene straf is bedreigd, moeijelijk zal zijn tot klaarheid te brengen. Naar ons gevoelen zullen tot wangedrag al zulke ongeoorloofde handelingen behooren, welke een ambtenaar als zoodanig pleegt. De Minister van Justitie VAN MAANEN rekende daartoe, onder andere, ook het openbaren van de geheimen der Raadkamer (1), toen hij zeide: »Een Regter, die de geheimen der beraadslagingen in de Raadkamer in weêrwil van het voorschrift van dat Artikel (Art. 12, Ontwerp 1835) zal openbaren (2), zal eigenaardiglijk vallen onder het bereik van Art. 11 van het Ontwerp, en indien hij in zijn wangedrag volhardt, volgens Art. 12 der Wet van April 1827, door den Hoogen Raad kunnen worden afgezet", Zijnde het volgens die verklaring van den Minister onverschillig, of het geheim der beraadslagingen geschonden zij door de mededeeling van het *eigen* gevoelen van den Regter, dan wel van dat zijner ambtgenooten. Heeft de Minister de schennis van dat geheim, als eene inbreuk op de pligten der regterlijke ambtenaren, met den naam van *wangedrag* bestempeld, hoe te oordeelen over de pligtverzaking van hen, die, met schennis van den afgelegden eed en in strijd met Art.

(1) Zie Lagemans, II. p. 478.

(2) Vergel. Art. 28 der Wet op de Regterlijke Organisatie.

29 van de Wet op de Regterlijke Organisatie, »giften of geschenken aannemen van eenig persoon, welken zij weten of vermoeden eenig regtsgeding of zaak te hebben of te zullen krijgen, in welke hunne ambtsverrigtingen zouden kunnen te passe komen?" Zal dat niet minstens wangedrag zijn, of zelfs onder het bereik vallen van Art. 177 C. P. en dus *omkooping* heeten?

Reeds ten tijde der oude Republiek las men in Art. 10 der Instructie voor den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Vriesland, »dat die van den genoemden Raede geene giften, gaven of schenkagien directelijk noch indirectelijk zullen mogen ontvangen, genieten noch profijteeren van eenige dingen ook van eetbare spijs en drank, die koopbaar is, en dat van iemanden, 't zij Steden, Collegien, Personagien, of particuliere personen, die zij weten proces of regtsvordering voor den voorzegden Raede te hebben of apparentelijk te zullen krijgen, zoowel vóór als na de uiting van het Proces. En zoo verre zij eenige der verbodene giften ontvangen zullen hebben van eenige personen en goede vrienden, die zij namaals vernamen eenig Proces in den voorzegden Raede te hebben, 't welk zij ten tijde van het ontvangen derzelver giften niet hadden geweten, zullen dezelve van den Raede gehouden wezen den President en de anderen van de voorzegde Raeden daarvan te verwittigen en de voorzegde ontvangen giften of de waarde van dien ten behoeve van de armen te bekeeren, zulks als hun bij den voorzegde Raede geordonneerd zal worden; en zullen bovendien niet mogen staan over de visitatie van den Processe concernerende den geene, daarvan zij de voorzegde giften ontvangen zullen hebben, zonder daartoe bij President en Raeden geadmitteerd te wezen; en zullen de voor-

zegde President en Raeden alle jaar den eersten regtsdag na Kersmis gehouden wezen henzelven tegen den anderen bij eede te zuiveren, van dat zij hen in 't geen voorzegt is, wel en trouwelijk hebben gekweten".

Gelijke bepalingen vindt men in Artt. 22—24 van de Instructie van den Raad van Vlaanderen.

Geheel overeenkomstig die voorouderlijke voorschriften leest men in de Artikelen 19—21, voorts in Artt. 23 en 24 van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Geregtshof, bij de Wet van 20 Julij 1814 vastgesteld, dezelfde pligten door de Leden van dat Collegie in acht te nemen en meer bepaald voor den Advocaat Fiscaal der Zee- en Landmagt, de beëedigde belofte, dat hij in zijn ambt »zal te werk gaan met alle opregtheid, eerlijkheid en onzijdigheid, zonder den schuldige of zijne (diens) vrienden te ontzien, en zonder den onschuldige te kwellen". Ook hij moet alle jaren volgens Art. 94 dezer Instructie bij de eerste gewone zitting na Nieuwejaar, of wel anders bij de eerste gelegenheid in den Raad uitdrukkelijk verklaren, »dat hij, zooveel hij weet, direct noch indirect ontvangen of genoten heeft eenige giften, gaven of geschenken, of zich heeft doen toezeggen, van eenige personen, al ware het ook de geringste geschenken, ter contemplatie van eenige regtszaken; of dat hij, ontdekt hebbende zulke geschenken door anderen te zijnen behoeve ontvangen te zijn, zich heeft beijverd die terug te zenden en daarvan aan het Hof kennis te geven." Zal het niet het zij dan wangedrag of wel omkooping zijn, wanneer mogt blijken, dat tegen die plegtige verzekering gehandeld is?

Bij het Koninklijk Besluit van 14 September 1838 (Staatsblad n°. 36), houdende een Reglement betreffende

de wijze van eedsaflegging der onderscheidene regterlijke ambtenaren, afwezigheid, enz., is onder andere, in Art. 6 en volgende, bepaald, dat de Leden der Regterlijke Magt zich buiten den tijd der vacantie langer dan acht dagen van de plaats, waar zij hunne bediening uitoefenen willende verwijderen, daartoe verlof noodig hebben, de Advocaten-Generaal van den Procureur-Generaal, de Substituut-Officieren van den Officier van Justitie, deze laatste van den Procureur-Generaal en de Procureur-Generaal zelf van den Koning. Art. 10 houdt zeer stellig in, dat afwezigheid van meer dan acht dagen zonder gemeld verlof kan aanleiding geven tot de toepassing van Art. 14 der Wet op de Regterlijke Organisatie en zelfs tot Art. 12 dier Wet.

Een vierde grond tot afzetting van een Ambtenaar van het Openbaar Ministerie is *onzedelijkheid*. Gelijk *wangedrag*, zoo is dit woord tamelijk onbestemd en rekbaar, en zal dit Artikel dus, mijns inziens, weinig worden toegepast, omdat het begrip van onzedelijkheid in elk bijzonder geval moeijelijk is tot klaarheid te brengen, en niet zonder dikwerf groote ergernis te verwekken, welke misschien beter verborgen ware gebleven. Ook hierbij kan de spreuk van ROYER-COLLARD gelden: »La vie privée doit rester murée." — Een laatste grond is *merkelijke achteloosheid;* deze uitdrukking is niet minder onbepaald en de Wetgever zelf schijnt begrepen te hebben, dat het niet wenschelijk zou zijn op het eerste verzuim dadelijk afzetting te doen volgen, zoo er niet van opzettelijke nalatigheid uit strafbaar inzigt, oogluikende begunstiging bijv. van eene of andere belanghebbende partij, mogt blijken. De *merkelijke achteloosheid* zal bezwaarlijk uit iets anders kunnen worden afgeleid dan uit herhaalde waarschuwingen, die onder-

geschikte Ambtenaren van het Openbaar Ministerie van hunne meerderen zullen ontvangen hebben; zooals, volgens Art. 14 der Wet, hoogere regters aan lagere geven, als deze »de waardigheid van hun karakter of hunne ambtsbezigheden mogten verwaarloozen," of als herhaaldelijk zeer grove misslagen mogten hebben plaats gehad, gelijk Art. 386 van het Wetboek van Stafvordering zich uitdrukt, of wel eindelijk, indien een en andermaal, krachtens Artt. 72 en 108 der Wet op de Regterlijke Organisatie, de Hooge Raad of een Provinciaal Geregtshof na verhoor van den Procureur-Generaal of op diens requisitie, de Ambtenaren van het Openbaar Ministerie van hun ressort voor zich hebben ontboden, om zich te verantwoorden over onachtzaamheden of wangedraging, welke te hunnen laste mogten zijn ingebragt. Meer dan één feit van dien aard schijnt gevorderd te worden voor en aleer er rede kunne zijn van het uiterste, de in Art. 12 bedreigde ontzetting.

Wij zouden meenen hier aan het einde van onze taak gekomen te zijn, indien niet gewag moest worden gemaakt van een geschil over de gehoudenheid tot vervolging der misdrijven aan het Openbaar Ministerie, volgens sommigen onbepaald, gebiedend en zonder uitzondering, volgens anderen, met zekere ruimte en toegeeflijkheid opgelegd; men kan toch opzettelijk, maar uit geheel zuivere inzigten, met een goed doel, eene vervolging nalaten, bv. uit menschelijkheid, voorzigtigheid of uit staatsbelang (1). De vraag, of dit een Officier van Justitie geoorloofd zij, is door den

(1) Althans ook, waar het eene strafvordering tegen Ministers betreft, heeft de Tweede Kamer, naar luid van Art. 10 der Wet van 22 April 1855, de aangeklaagde feiten te toetsen „aan het *regt*, de *billijkheid*, de *zedelijkheid* en het *staatsbelang*."

Amsterdamschen Hoogleeraar Jhr. Mr. J. DE BOSCH KEMPER in eene Verhandeling, getiteld: *het Wetboek van Strafvordering aan ervaring en wetenschap getoetst* en geplaatst in de *Jaarboeken* van de heeren DEN TEX en VAN HALL (1847) bevestigend, door den heer Mr. G. M. VAN DER LINDEN, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in een Opstel in de *Themis* (1) ontkennend beantwoord. Wij voor ons houden ons aan de meening van den Heer VAN DER LINDEN en verwijzen, wat de argumenten betreft, naar diens bovengenoemd Opstel. De tijden zijn gelukkig niet meer, waarin het mogelijk was dikwerf ongestraft allerlei ongeregtigheden te plegen, welke de stalen vlijt der geschiedvorschers en oudheidkundigen in onze dagen aan het licht heeft gebragt. Meer dan eens hebben wij op den belangrijken arbeid gewezen van den geleerden Archivist VAN DEN BERGH, aan welken wij de kennis van eenige ergerlijke bijzonderheden der voormalige regtspleging in strafzaken verschuldigd zijn. Moeijelijk kan het ongunstig tafereel der kwade praktijken van vroegere Leden van het Openbaar Ministerie met zwarter kleuren geschilderd worden: hij namelijk, sprekende over de criminele proceduren, te vinden in het voormalig Hof van Holland, drukt zich aldus uit: »Er is naauwelijks een stand in de Maatschappij, die geene bijdragen tot deze procedures geleverd heeft, maar geen meer dan de Baljuwen, Edelen, Officieren en Advocaten staan veeltijds te regt wegens geweld, baldadigheden en vechterijen, ook wel wegens schaking, Procureurs wegens knevelarij, Notarissen voor valschheid, Kooplieden voor

(1) Zie Themis 1847, pag. 537 en volgende, Beschouwing van eenige punten uit het Wetboek van Strafvordering.

fraude en bedriegelijke bankbreuk, Predikanten wegens ontucht en oproerige libellen, maar de Baljuwen voor *al* die misdaden zamen, en eenige andere bovendien (1)." Zulke schromelijke misbruiken zijn, ten gevolge der meer juiste afbakening der drie Staatsmagten, in onze eeuw niet denkbaar; maar toch kan over het al dan niet wenschelijke van een toezigt op de gedragingen der Ambtenaren van het Openbaar Ministerie wel geen twijfel bestaan, als men hun uitgebreid gezag en het gewigt van hunne betrekking overweegt. Doch het blijft de vraag, van wien zij ten dezen zullen afhankelijk zijn, van de Regering, de uitvoerende Magt, dan wel van de Regterlijke Collegiën? Bewijsbaar kwaad opzet althans of verregaand pligtverzuim in de strafvordering, ter zake van welke de oud-Nederlandsche regtsgeleerden de aansprakelijkheid van den Fiscaal of anderen publieken aanklager erkenden (2), zullen bezwaarlijk beter en grondiger dan door den *Regter*, niet even ligt door de Regering worden gewaardeerd. De Wetgever zelf heeft dit ingezien, toen hij in Art. 257, Wetboek van Strafvordering, de beregting der *misdrijven*, door de Ambtenaren van het Openbaar Ministerie zoo bij de Kantongeregten als bij de Arrondissements-Regtbanken, gedurende den tijd hunner bediening, begaan, opdroeg aan het Provinciaal Geregtshof. Maar wij geven het toe, het Openbaar Ministerie heeft bovendien zoowel met betrekking tot de Rijks-Politie als in andere opzigten menige aanraking met het Algemeen Bestuur. In zoo-

---

(1) *Nederl. Rijks-Archief*, bl. 235

(2) Zie Meijer, Consultatien, bl. 98, 117 ita quoque Voet ad Digesta, tit. De accusationibus, num : 18, Ipsi accusatores publici non impune per calumniam accusant.

danige punten, en met het oog op het bestaand Art. 5 der Wet op de Regterlijke Organisatie, valt het niet wel te loochenen, dat de Regering meermalen met reden zoude kunnen klagen over onwil, grove nalatigheid, gebrek aan beleid en ongeschiktheid van den ambtenaar, welke het te vreezen ware, dat door de Regterlijke Collegiën niet altijd even gereedelijk of met de vereischte zaakkennis als bewezen zouden worden aangenomen. Dat ook in de Strafzaken tegen Leden van het Openbaar Ministerie, in Art. 257 en volgende van het Wetboek van Strafvordering bedoeld, de Minister van Justitie, naar aanleiding van Art. 5 der Wet op de Regterlijke Organisatie, over het instellen der vervolging zoude behooren geraadpleegd te worden (1), moge niet onvoegzaam voorkomen in den zin evenwel, als of het van den Koning of van den Minister zoude afhangen, den loop der Justitie te stremmen, kunnen wij die stelling niet beamen; de Regering moet zich zoo min mogelijk met de Justitie moeijen, zich daarmede niet verder inlaten dan door het ontwerpen van goede wetten, het benoemen van regtschapen en bekwame ambtenaren en het naar de grondwettelijke vormen, in enkele gevallen, verleenen van gratie. Niet alleen mag door of van wege de Kroon geene strafvordering belet worden, maar teregt heeft de Wet de Ambtenaren van het Openbaar Ministerie in dit stuk aan het toezigt der Arrondissements-Regtbanken en der Hoven onderworpen, welke Collegiën hen, waar het pas geeft, tot ijverige pligtsbetrachting moeten aansporen en daaraan de hand houden. In dit

---

(1) De Bosch Kemper, Wetboek van Strafvordering, 3e deel, blz. 127.

opzigt zijn wij het veeleer eens met wijlen den President van den Hoogen Raad der Nederlanden, DONKER CURTIUS VAN TIENHOVEN, als hij zegt: »Neen, die Ambtenaren moeten wel degelijk in zekere afhankelijkheid gehouden worden, maar niet in afhankelijkheid van het Uitvoerend Gezag of van de Kroon, maar van de Regterlijke Magt, waartoe zij behooren en waarvan zij de Officieren zijn." (1).

---

(1) De Verdediging der Wet op de instelling der regterlijke magt van den Minister van Justitie getoetst aan en wederlegd uit de Grondwet, het belang des Konings en dat der Natie, pag. 25.

THESES.

I.

Nulla antinomia est inter l. I. pr. D. Qui potior, l. 11 pr. eodem et l. 4 D. Quae res pignori.

II.

Negotia bonae fidei dolo inita non ipso iure nulla sunt.

III.

In iure Iustinianeo dies interpellat pro homine.

IV.

Prodigus Curatorem suum heredem instituere potest.

V.

Qui contra voluntatem domini negotia gerit actionem impensarum nomine non habet.

VI.

Obligatio in iure nostro a persona unius heredum incipere nequit.

VII.

Trassatus conditione acceptationis existente tenetur.

VIII.

Exercitor navis contractibus magistri propter navigandi necessitatem ad navem reficiendam vel victum emendum obligatur, etiamsi magister neglexerit adhibere necessitatis declarationem vel Consulis auctoritatem.

IX.

Non facio cum annotatoribus Amstelodamensibus ad Art. 266, C. M. negotiorum gestorem praemium adsecuratori solvere debere, si dominus adsecurationem fieri curavit antequam de adsecuratione per negotiorum gestorem facta certior factus sit.

X.

Maleficia politica, quae dicuntur, poena capitali non sunt plectenda.

XI.

Poena mortis non statuenda est in incendiarios, nisi de animo occidendi constet.

XII.

Poena exilii et ademtio civitatis probandae videntur in delictis politicis.

XIII.

Repetita praelectio Codicis Quaestionum Criminalium in causis militum pernecessaria videtur, ne prorsus ab humanitate distet.

XIV.

Improbo institutum iudicum iuratorum (jury).

XV.

Reis, quorum innocentia agnita fuerit, publice damni resarcitio tribuenda est.

XVI.

Adpellatio in causis criminalibus concedenda est.

XVII.

Liberatio a praevia carceris custodia, praestita cautione, retinenda fuisset in causa delicti.

XVII.

Ius gratiae Regi tributum necessarium est.

XIX.

Minus probandum quod in Art. 17, Legis 13, Aug. 1849, deditio non conceditur eius, qui in carcere civili detinetur.

XX.

Consulibus mercatorum non competit ius exterritorialitatis.

XXI.

De belasting op de patenten is af te keuren.

XXII.

De Staats-Loterij moet worden afgeschaft.